

Komunikace porodní asistentky s romskou klientkou

Šárka Hrubošová

Bakalářská práce
2012/2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav porodní asistence

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Šárka HRUBOŠOVÁ
Osobní číslo: H10559
Studijní program: B5349 Porodní asistence
Studijní obor: Porodní asistentka
Forma studia: prezenční

Téma práce: Komunikace porodní asistentky s romskou klientkou

Zásady pro vypracování:

Výběr a studium odborné literatury.
Popis výchozího problému.
Vypracování podkladů pro teoretickou část práce.
Výběr respondentů – porodní asistentky z Uherskohradištské nemocnice a.s.
Příprava metodiky pro výzkumné šetření.
Realizace výzkumného šetření.
Zpracování výzkumných dat.
Shrnutí výsledku šetření.
Diskuze a závěr bakalářské práce.
Realizace workshopu pro studenty oboru Zdravotnický asistent na Střední průmyslové, hotelové a zdravotnické škole v Uherském Hradišti.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BAKALÁŘ, Petr, 2004. Psychologie Romů. Praha: Votobia. ISBN 80-722-0180-8.**
DAVIDOVÁ, Eva, 2010. Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice. Praha: Triton. ISBN 978-807-3874-285.
JAKOUBEK, Marek, 2008. Cikáni a etnicita. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-105-5.
NEČAS, Ctibor, 2002. Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0497-4.
SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára, 2011. Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů. Praha: Blinkr. ISBN 978-808-7579-039.

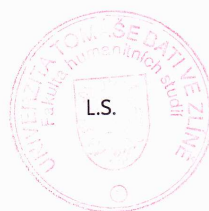
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.**
Ústav aplikovaných společenských věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. května 2013**

Ve Zlíně dne 15. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Ludmila Reslerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- o odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- o beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- o na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- o pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- o elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- o na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.3.2013

..... *Helenka Jarka*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá bariérami komunikace mezi porodní asistentkou a romskou klientkou. Bakalářská práce má část teoretickou a část praktickou. Teoretická část obsahuje historii romské kultury, soužití Romů a majoritní populace v České republice, specifika romské kultury, zvyky, stereotypy a náboženství, zásady komunikace zdravotník a klientka, zvláštnosti komunikace s klientkami se specifickými nároky, reprodukční chování, partnerské chování a charakteristiku romských rodin. V praktické části budou zkoumány znalosti porodních asistentek o kulturních specifikách u romských klientek. Výzkum v praktické části bude uskutečněn kvalitativní výzkumnou metodou, technikou polostrukturovaného rozhovoru. Získané údaje budou vyhodnoceny triangulací a interpretovány do souhrnných závěrů, které budou podkladem pro doporučení pro praxi.

Klíčová slova: Rom, rodička, klientka, pacientka, komunikace, romská kultura

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with communication barriers between midwife and Gypsy klient. Bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part includes history of Gypsy culture, Gypsies' coexistence in the Czech Republic, Gypsy culture's specifics, habits, stereotypes, and religion, rules for communication between a medic and a client, communication with specific clients, reproductive behavior, partnership behavior and Gypsy family characteristics. In the practical part, I investigate midwives's knowledge about Gypsy clients, their culture and specifics. Practical part is realized in the form of semi-structured interview. At the end of the practical part, there is an evaluation of the research.

Keywords: gypsy, expectant mother, an client, patient, communication, Romany culture

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Janě Kutnohorské CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, přínosné rady a konzultace. Děkuji porodním asistentkám z porodnice v Uherském Hradišti za vstřícnost a ochotu při výzkumu. Děkuji celé mé rodině za trpělivost a podporu.

OBSAH

OBSAH	8
ÚVOD	10
I. 12	
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 UVEDENÍ DO ROMSKÉ PROBLEMATIKY	13
1.1 PRŮŘEZ HISTORIÍ	13
1.2 KULTURNÍ ROZDÍLNOSTI	16
1.2.1 OTÁZKA SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ.....	17
1.2.2 SOUŽITÍ MAJORITY S ROMY V UHERSKÉM HRADIŠTI	18
2 RITUÁLNÍ ČISTOTA VERSUS NEČISTOTA	19
2.1 STRACH Z NEČISTOTY	19
2.2 NEČISTOTA A TĚHOTENSTVÍ	20
3 ROMSKÝ ŽIVOT A VŠE, CO K NĚMU PATŘÍ	21
3.1 OSLAVY	21
3.2 SVATBY	21
3.2.1 NEVĚRA	22
3.2.2 VÝZNAM SEXU	23
3.3 ROMSKÁ PRÁCE ANEB SPRÁVNÍ ROMOVÉ NEPRACUJÍ	23
3.3.1 ŽENSKÁ PRÁCE	23
3.3.2 MUŽSKÁ PRÁCE.....	24
3.3.3 RODINA JAKO PRACOVNÍ CELEK	24
3.3.4 ŽENA - HLAVA RODINY	25
3.4 ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ A HÁDEK	25
3.5 RODINA	26
3.5.1 RODINNÉ ZÁZEMÍ A PREZENTACE ROMŮ	27
3.5.2 TRADIČNÍ KUCHYNĚ	27
3.5.3 MÓDA	28
3.5.4 DĚTI JAKO ZÁKLAD RODINY	28
3.6 TEMPERAMENT, LABILITA, STABILITA	29
3.7 VÍRA, NÁBOŽENSTVÍ, POHÁDKY A POVĚRY	30
4 ŽENA, TĚHOTENSTVÍ, SEXUALITA	32
5 KOMUNIKAČNÍ ZÁSADY S ROMSKOU KLIENTKOU	33
II. 35	
PRAKTICKÁ ČÁST	35
6 VÝZKUMNÁ ČÁST	36
6.1 CÍLE VÝZKUMU	36
6.2 VÝBĚROVÝ SOUBOR	36
6.3 METODA VÝZKUMU	37

7	VÝSLEDKY PRŮZKUMU	38
	ANALÝZA VÝSLEDNÝCH DAT	41
8	DISKUZE	58
	ZÁVĚR	63
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
	SEZNAM GRAFŮ	66
	SEZNAM TABULEK	67
	SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Problematika národnostních menšin a konkrétně Romů je pro mnohé velmi citlivé téma. V naší medializované společnosti lidé dají na názor médií a sami si vlastní názor o dané problematice neudělají. I když Romy a Romky potkáváme na ulicích, co víme o jejich kultuře, o tom, odkud pochází, čím se asi živí a proč se chovají tak, jak se chovají? O jejich kultuře nevíme mnoho, nemají písemné památky, všechno je předáváno ústně. Povaha Čechů a povaha Romů je v mnohém odlišná, a proto mohou nastat zbytečné problémy a komplikace z pouhého nedorozumění.

V porodní asistenci má zdravotník možnost často se setkat s romskými rodičkami a vidět je opravdu z velmi osobního a blízkého pohledu bez příkras a přetvářek. V takových chvílích jako je porod dítěte, rodičky ukazují své kladné i záporné stránky, někdy i mnohonásobně zesílené. U Romek máme možnost vidět jejich typické porodní rituály, postoje k těhotenství a chování ostatních členů rodiny.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit bariéry komunikace mezi porodní asistentkou a romskou klientkou. K zodpovězení hlavního cíle jsem si stanovila dílčí cíle, mezi které spadá zjistit: znalosti PA o romské kultuře, předsudky PA o Romech, úroveň vztahů PA a Romky v nemocničním prostředí, chyby při komunikaci PA a Romky, historii romské komunity a soužití Romů v ČR, specifika romské kultury, zvyky, stereotypy a náboženství, reprodukční chování, partnerské chování, charakteristiku romských rodin, zásady komunikace zdravotník a klientka, zvláštnosti komunikace se specifickými skupinami pacientek.

Bakalářská práce má část teoretickou a praktickou. Teoretická část bakalářské práce obsahuje exkurz do historie Romů, kulturní rozdíly, pracovní aktivity Romů, řešení sporů, rodina, temperament romského etnika, víra, těhotenství a komunikační zásady s romskou klientkou. Praktická část se zabývá znalostmi porodních asistentek z uherskohradištské porodnice o romské problematice a jejich zkušenostmi s romskými klientkami a osobní pohled na Romy jako takové. Respondentek je celkem 8. Metodou výzkumu byl kvalitativní výzkum a technikou výzkumného šetření byl polostrukturovaný rozhovor. Vše probíhalo v příjemné atmosféře na porodním sále. Rozhovory byly uskutečněny během mimořádné praxe na denních i nočních směnách od listopadu 2012 do února 2013. Porodní asistentky byly ochotné, komunikativní, vstřícné a upřímné. Průměrná délka rozhovoru průměrně 35 minut. Pojmy byly kategorizovány a analyzovány do

tabulek a grafů. Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní výzkum jejich vypovídací hodnota je ilustrativní, což nevylučuje reprezentativnost závěrů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UVEDENÍ DO ROMSKÉ PROBLEMATIKY

Slovo Rom v cikánštině znamená manžel, Cikán anebo člověk. V cikánském jazyce je důležité určit, jestli se jedná o Cikána a ne-Cikána. Je to jazyková reflexe rituálního oddělení Cikánů od outsiderů. (Cohn, 2009, s. 40)

V dnešní společnosti kolují o Romech dva stereotypní obrazy. Jeden z nich ukazuje cikány jako zloděje vedoucí zahálčivý život, jsou nespolehliví, nebezpeční a špinaví. Nejedno dítě bylo zastrašováno historkou, že Cikáni kradou děti. Ovšem neexistuje ani jedna zpráva o odcizení dítěte. Ovšem jsou známy případy, kdy chlapci utíkali z domova, aby se připojili k putovním cikánům. (Cohn, 2009, s. 17)

Obecná představa, že Cikány v Evropě potkalo jen odmítání a diskriminace, která přetrvává až do dnešních dnů, toť otázka, zda kategorie Cikán je skutečným zdrojem problémů a vyvolává útlak. V kontextu současných výzkumů jsou Cikáni spojováni s chudobou, prolhaností, tuláctvím a kriminalitou. Opomíjí se hudební tradice, prosperita díky koňským handlířům, smíšené manželství s místními obyvateli, které vedlo k jisté sociální integraci. Říká se, že hlavní důvod toho, že se Cikáni dostávají do potíží je jejich specifická a přirozená povaha. Cikáni, jak bylo dokázáno, jsou potomci indické kasty pariů, kteří sebou nesou veškeré nepříznivé vlastnosti, které je s těmito předky pojí. (Jakoubek, 2008, s. 50-52)

Druhý lidový obraz Cikánů je o něco mírnější, ale také nerealistický. O Cikánech koluje, že jsou veselí, muzikální, volnomyšlenkářští a romantičtí. V různých slovnících se k termínu „Cikán“ uvádí synonymum: tulák, lhář, podvodník a zloděj. (Cohn, 2009, s. 18)

1.1 Průřez historií

Cikánská historie je dosti nejasná. Cikáni jsou neliterární, a proto nemají žádné vlastní záznamy. Jejich jazyk je jazykem nepsaným. Cikánština vykazuje vlivy perštiny, kurdštiny, arménštiny i řečtiny. Cikáni žijí mezi Evropany nejméně již 600let. Mezi Cikány a ne-Cikány panovalo celá staletí napětí, které bylo způsobeno krádežemi kuřat, kriminalitou a žebrotou. (Cohn, 2009, s. 31-32)

Pravlast Romů se nachází na severu Pákistánu a Indie. Předci Romů jsou původní obyvatelé Indie, kteří byly vytlačeny do okrajových oblastí. Árijové se dělili na čtyři kasty: brahmáni, kšátrijové, vaišijové a šútrové. Podle kasty vyplynul společenský status. Při

nedodržování pravidel hrozilo vyloučení z dané kasty. Existenční prostředky si kasty zajišťovaly řemesly nebo službami. Členové kast byli odkázáni na okolí. Nezbytný byl územní pohyb projevující se kočovnictvím nebo parazitující potulkou. S nárůstem obyvatel se zvyšoval počet potulně pracujících. Následek toho byl ten, že se kasty začaly štěpit na podkasty. Jedna z podkast se jmenovala Domové. Připomínala svým životem život pozdějších Romů. (Nečas, 2002, s. 9-11)

Předkové Romů byli nejnižší a opovrhovaná kasta. Po opuštění Indie se mohli Domové semknout a název Domové se stal oficiálním jménem pro celé etnikum. Souhláska d se postupně diferencovala v Arménii na souhlásku i a v Evropě na souhlásku r. (Nečas, 2002, s. 12)

Romské dějiny jsou z větší části pouze rekonstrukcí. Hmotných památek mnoho nezachovali a historii nezapisovali. Zápisky v letopisech a kronikách ostatních národů jsou zlomkovité a kusé. V romské historii nenajdeme žádné bitvy, slavné panovníky, data, zakládání universit. Nicméně se o nich mluví hlavně v nařízeních, ediktech a zákonech evropských národů a to, co v nich najdeme, je spíš hanlivé. Historie nám ale může pomoci pochopit jejich jinakost a možnost domluvit se. (Šišková, 2008, s. 69)

Indie, odkud Romové pocházejí, má tři úrody do roka. Příroda je štedrá, a tak se nemusí nakládat mnoho úsilí k přežití. Vlhko, horko, mnoho hmyzu a prudké změny klimatu nepřály vytváření hmotných statků. Vše podléhalo rychlému rozkladu. Potraviny se rychle kazily, oblečení se rozpadalo a dům z palmového listí vydržel necelý rok. Ale tohle všechno nevadí, všeho bylo nadbytek. Byla jim známá práce s hrnčířskou keramikou na slunci vysušenou a nádobí z ní bylo jen na jedno použití. Kvůli tomuto klimatu není potřeba ani dobrá obuv, teplý oděv ani pevný dům. Kastovní systém v Indii nedovoloval měnit řemeslo, které se předávalo z otce na syna. Toto fungovalo donedávna a teprve kvůli industrializaci druhé poloviny minulého století přišly Romové o tradiční způsob obživy. Asi kvůli bezpečnosti se kočující řemeslníci sdružovali a putovali společně. Podkováři, kováři, korytáři, drezěři, řezníci, hudebníci- těm všem nezbylo nic jiného, než putovat. (Šišková, 2008, s. 70)

Romové neusilovali o včlenění do středověké společnosti, ale i kdyby chtěli, stejně by nenašli zemi, která by jim trvalé útočiště poskytla. Proto zůstávali bezdomovci, kteří žijí ze dne na den. Známký odmítání se projevily několik desítek let po jejich příchodu. Nadšení po poutích upadalo úměrně s tím, jak měšťané a venkované přestali chtít

materiálně přispívat. Romové i nadále dostávali almužny, ale byly to spíše úplaty za jejich odchod. Pokud se dary minuly účinkem, zůstávaly pro ně brány města uzavřeny anebo byli odehnáni násilím. Tak došlo k prvním protiromským opatřením. Křesťanské země Evropy postupně vyhostovaly Romy, ačkoliv se nikdo neptal, kam vlastně mají odejít a zda bude přechod přes hranice umožněn. (Nečas, 2002, s. 22)

Nebyli dále akceptováni a stali se zcela nežádoucí. Byli obviňováni z vyzvědačství ve prospěch Turků. Šlechtici, poddaní, duchovní, vesničané a měšťané měli za povinnost oznámit pobyt Romů a pomoci při jejich vyhošťování. Nařízení se míjela účinkem, proto v roce 1577 říšský sněm vyhlásil, že zabít prchajícího kočovného Roma není zločin. (Nečas, 2002, s. 23)

Největší pronásledování Romů bylo ve 20. letech 18. Stol., kdy bylo vyřčeno 93 trestů smrti. Důvod postihů nebyla ovšem etnická příslušnost, ale způsob života, který se vymkl kontrole jako např. hádání z ruky, žebrota, drobné krádeže a poskytování léčivých bylin, za které ženy byly obviněny z čarodějnictví. Romští muži bývali oběšeni a za větší krádeže bylo jejich tělo řetězem přivázáno na šibenici, aby odstrašovalo a zdůraznilo zavrženíhodnost zločinu. Roku 1747 byl pachatel za krutou vraždu položen do hovězí kůže a smýkán po popravišti, kde byl lámán kolem a jeho tělo tam zůstalo vpleteno. Ženám byly uťaty hlavy při porušení přísahy, že se do daného města už nevrátí. Podmíněné tresty měly buďto dočasné anebo trvalé následky. Trvalé sloužily hlavně k identifikaci- uříznutí pravého ucha a jeho přibití na šibenici nebo vypálení písmena R. Krátkodobý trest byl vymrskání a týkalo se to hlavně mladistvých. Ve 30. letech 18. Stol. se aplikoval trest nucených prací. Minimální množství Romů bylo jen napomenuto. (Nečas, 2002, s. 30-31)

I přes to všechno se Romové v našem území zdržovali natrvalo. Jejich potulování zahrnovalo země České koruny, německé a rakouské oblasti. Vztah Romové versus společnost byl rozporuplný. Byly pro společnost pouze neužitečné a nebezpečné živly přivolávající na sebe konflikty a starosti a na druhou stranu podněcovaly svým vzezřením bájení různých legend a vyprávění. Poddaní využívali Romy k léčitelskému a jejich zručnost v kovářství a na oplátku jim poskytli přístřeší a jídlo. Díky tomu Romové přežili tuto represivní politiku. Tato doba patřila k temnějším stránkám pozdního středověku. (Nečas, 2002, s. 32-33)

Roku 1928 byla vydána v Československu legislativní úprava týkající se romské otázky. Vztahovala se na Romy žijící tradičním cikánským životem. Nesrovnalosti v zákoně se týkaly hlavně pojmů tulák a cikánský život. První předpoklad úspěšného boje proti Romům spočíval v jejich evidenci. Všichni, kdo se nedostavili k evidenci, byli trestně stíháni. Pokud podal nepravdivé informace, byl také trestán. Všichni Romové starší 14ti let a byli státními občany Československé republiky, byli v této evidenci. Děti evidovali s dospělými osobami. Důležitým prostředkem k prokázání totožnosti byla cikánská legitimace. Byly tu uvedena data o narození, rodinném stavu, zaměstnání, jazykových znalostech, zvláštní znamení, osobní popis a otisky prstů a zvláštní omezení jako např. policejní dohled atd. Každý byl povinen doklad mít u sebe a měl povinnost kdykoliv předložit. Byli důkazem diskriminace celého romského etnika. Další novinka byl kočovný list, který byl povolením ke kočování. Kočovný list vyjadřoval výjimečné opatření omezování volnosti pohybu a výběru bydliště a byl jednoznačně protiústavní. (Nečas, 2002, s. 61-63)

Za doby protektorátu ve vězeňských seznamech se u romských jmen objevovala červená zkratka C jako Cikán. Holocaust Romů byl odstartován v Hodoníně a Letech. Jenom v romských táborech zemřelo přes 3000 mužů, žen a hlavně dětí. Ale přesný počet si nedovoluje nikdo odhadnout. Pouhých 583 vězňů se vrátilo z koncentračních táborů. (Nečas, 2002, s. 70-82)

Genocidu při druhé světové válce přežilo v českých zemích pouhých 1000 Romů a Sintů. Reprodukci a přistěhovalectvím se romská populace rozmnožovala. Stěhovali se hlavně mladí Romové, kteří si tím plnili své sny a následně se vraceli i se ženami a inspirovali ostatní, kteří by se ke stěhování možná ani neodhodlali. Migrace probíhaly do lepších bytových podmínek a za lepším výdělkem. (Nečas, 2002, s. 84-86)

1.2 Kulturní rozdílnosti

Jak je možné, že si Cikáni při asimilaci jsou schopni uchovat svou kulturu? Cikáni a jim podobné kultury se drží proto, že naše kultura je potřebuje. I někteří Cikáni, kterým jejich život nevyhovuje, se naopak přidávají k naší kultuře - kultuře gadžů. Opustit cikánskou komunitu nebo přidat se k Cikánům není vůbec jednoduché. Cikánské děti na rozdíl od dětí ne-Cikánů nejsou vedeny k následování vlastních cílů. Ovšem stát se Cikánem je daleko složitější. Cikáni, kteří si vzali ne-Cikánku, se při platbě za nevěstu domluvili, cenu splatili společně a únos byl dobrovolný a domluvený. (Cohn, 2009, s. 48)

Hlavní rozdíl mezi hodnotami obou kultur je v postoji k práci a k autoritám. Cikánské metody u podnikání jsou odlišné v tom, že se osobně nijak neangažují a nahlízejí na zákazníka pouze jako na zdroj peněz. Výsledkem toho je napětí mezi Cikány a jejich zákazníky. Podobné závěry jsou i v oblasti autorit. Cikáni nemají lídry, řídicí výbory, cikánské krále. Postoje k náboženství a politice jsou také cynické. Často z jejich strany jde o předstírání oddanosti k náboženství a patriotismu. Ovšem nejde vyloučit možnost, že někteří jednotlivci jsou naklonění a věřící. Cikáni mají velký smysl pro integritu svojí kultury a udržují se nedotknutelní od gadžů. Cikáni se s gadži nesdružují. Ženy se nekompromisně vyhýbají sexuálnímu kontaktu s ne-Cikány. Když nevěsta opustí svého muže, postihne ji obrovský peněžitý trest. Zkráceně - Cikáni odmítají kulturu západního světa. (Cohn, 2009, s. 50-51)

V dnešní moderní době je nutné, aby se i cikánská kultura přizpůsobila kultuře ne-Cikánské. Opustili karavany a koně a vyměnili je za auta. Začali využívat telefon jako důležitý komunikační prostředek mezi rodinami. Další inovace je předpovídání budoucnosti přes telefon. Mívají zvláštní číslo na podnikání s auty, předpovídání budoucnosti a volání mezi příbuznými. (Jakoubek, 2008, s. 41-42)

Jeden tradiční rys Romské kultury je dominantnost příbuzenství. Od příbuzných odvozuje Cikán/Rom svou identitu a k příbuzenské skupině je loajální. Další výrazný kulturní rys je rituální nečistota, kterou osoba může získat anebo se s ní už narodit a je neodčinitelná. Posledním kulturním znakem je subetnická příslušnost, kdy se Romové rozdělují na olašské, slovenské, maďarské a zbytky populace Sintů. Tyto různé subetnické skupiny se navzájem považují za rituálně nečisté. (Hirt a Jakoubek, 2005, s. 227-228)

Každý Rom se cítí dobře pouze v romské komunitě, protože ta přijímá každého Roma bez výjimky. Přijmou zpět zločince po výkonu trestu, syna, který vztáhl ruku na vlastní matku, hluboce inteligenčně podprůměrné jedince, nemocné, neúspěšné, drogově závislé i homosexuálně orientované. I takové stvořil „Pánbožko“ a lidi nemají právo to soudit nebo napravovat. Je to bohužel kontraproduktivní, protože je to omluva k nechotě dětí učit se. Romským rodičům dělá jejich dítě radost jen tím, že existuje. Další výkony nejsou potřeba. (Samková, 2011, s. 61-63)

1.2.1 Otázka sociálního vyloučení

Romové v České republice jsou sociálně vyloučená skupina. Sociální vyloučení je proces, který omezuje skupiny či jednotlivce v přístupu ke zdrojům, které jsou důležité

pro participaci na sociálním, politickém a ekonomickém životě. Mezi příčiny sociálního vyloučení patří chudoba, nízký příjem, nízká míra vzdělanosti, diskriminace, zdevastované životní prostředí a etnická příslušnost. Indikátory k sociálnímu vyloučení u rodin s dětmi jsou vyšší počet dětí v domácnosti bez práce, vyšší úmrtnost dětí a nízká porodní váha, horší výsledky ve škole, nízká účast na výuce, vícero mladých prvorodiček a více dětí ve výchovných institucích. (Navrátil, 2003, s. 34-35)

1.2.2 Soužití majority s Romy v Uherském Hradišti

Nacházejí se zde holobyty pro neplatiče. Je tu jeden romský pedagogický asistent, který mluví romsky. Pro romské děti se zde přípravy nekonají a město nevypsalo žádné granty na rozvoj volnočasových aktivit Romů. Je založena jak protidrogová prevence, tak i prevence kriminality. Uherské Hradiště a Staré Město je souměstí, poznamenáno různými etnickými a kulturními vlivy. Podíl Romů je zanedbatelný. (Navrátil, 2003, s. 98-101)

2 RITUÁLNÍ ČISTOTA VERSUS NEČISTOTA

Cikáni nahlízejí na svět gadžů jako na podřadný a znečišťující. Čistota Cikánů je spojena s muži, zdravím a štěstím a taky úspěchem. Znečištění se spojeno s ne-Cikány, ženami, nemocemi, smrtí a selháním. Centrum rituální čistoty je hlava a hlavně ústa. Spodní část těla je nečistá a poskvrněná a vše, co je s ní spojováno, je nečisté (genitálie, nepatřičné sexuální chování, koupel, spodní část oblečení, konverzace o sexu a těhotenství). Při mytí je nutné mít oddělené ručníky a mýdla na horní a dolní polovinu těla. Předměty na úklid jsou též považovány za nečisté. Největší riziko znečištění je spodní polovina těla ženy. Žena může úmyslně znečistit muže, když se ho na veřejnosti dotkne svou spodní polovinou oděvu. Sexuální kontakt je v pořádku, pokud se vykonává v soukromí a v manželství. Je-li muž znečištěn - je exkomunikován. Má zakázáno se stravovat s ostatními, a aby byl tento status zrušen, musí se uspořádat shromáždění soudu, sestávající ze starších mužů. Aby nedošlo ke znečištění, při všech událostech se muži a ženy drží odděleně. Žena se nevyskytuje v prostranství, které patří mužům a ani přes tyto prostory nepřechází. Proto není překvapivé, že Cikáni považují za ne-Cikány za promiskuitní, bez pravidel, za špinavé a nežádoucí. Gadžům, kteří přijdou k Cikánům na oběd je poskytnuto vlastní nádobí, a je po použití považováno za nečisté. (Jakoubek, 2008, s. 28-30)

Tělo Romové rozdělují do dvou částí. Do části čisté - tj. od pasu nahoru a do části nečisté - tj. od pasu dolů. Vnější část těla je považován za nečistý a to co je uvnitř - co se dává do úst, musí být též rituálně čisté. Důraz se dává i na příbory a nádobí. (Jakoubek, 2008, s. 247)

2.1 Strach z nečistoty

Nečistota a čistota je magická, nehmotná iracionální kvalita. Vychází z existence samotné nečisté substance. Má epidemický charakter a je nakažlivá jakýmkoliv stykem s nečistou substancí. Rituálně nečisté jsou zdechliny, výkaly, nádobí, z kterého jedl nečistý člověk, dámské punčocháče nebo spodnička. Spodnička byla obranou proti nevěře. Žena vyhrožovala manželovi, pokud bude nevěrný, plácne ho spodničkou přes ústa a už jej žádná žena nepolíbí. Zbavit se nečistoty je nemožné. Její podstata je nutnost dodržovat určité tabu. Fenomén nečistoty se nevztahuje jen na romskou společnost. Jedna romská uklízečka v nemocnici byla zaskočena tím, že vrchní sestra odebírala pacientovi stolicí.

Okomentovala to slovy, že gadžové mají „sviňské“ žaludky. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 206-207)

K nečistým lidem kvůli jejich povolání se řadí mlynáři, ovčáci, koželuhové, pláteníci, hrnčíři, lazebíci, holiči, kati a sběrači uhynulých zvířat. Všeobecně platil zákaz svatby s těmito osobami. Rituální nečistota se pojí k určitým obdobím v životě ženy. Žena je nečistá při menstruaci a v tomto období nesmí vařit. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 208-212)

2.2 Nečistota a těhotenství

Těhotenství a šestinedělí je období rituální nečistoty. Žena má ležet v koutě, přikrytá plachtou, jídlo jí nosí jiné ženy a nesmí se stýkat s nikým jiným až do svého očištění. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 208-212)

Když Romka rodí, zavolá si pro porodní bábu anebo pro jakoukoliv ne-Cikánku, která je ochotná jí dítě pomoc porodit. Je zakázané, aby kdokoliv v přítomnosti porodní báby - jedl anebo jí podal ruku. Do blízkosti porodní báby se nesmí přiblížit staré osoby a mladí z řad Cikánů. Pokud však rodička potřebuje neprodleně pomoc, může přiložit ruku k dílu provdaná žena anebo žena ve středním věku. Cikáni považují rodící ženu a porod jako nečistý. Pomoci může jen někdo, kdo je aktuálně také nečistý - menstrující žena. Z toho lze vyvodit závěr, že rituálně čistým ženám hrozí při kontaktu se znečištěnou anebo potenciálně znečišťující riziko nabytí také znečištění. (Jakoubek, 2008, s. 248)

3 ROMSKÝ ŽIVOT A VŠE, CO K NĚMU PATŘÍ

3.1 Oslavy

Oslavy a svátky podléhají verzi srbského pravoslavného kalendáře, který je předáván ústně z generace na generaci. Oslavy se pořádají u příležitosti uctění zesnulého a u příležitosti svateb. Všechny oslavy jsou detailně propracované a přípravy spočívají v pronajmutí prostor, přípravě jídel, zákusků a pití. Náklady si mezi sebou rozdělí dva až tři bratři. U svateb něco přispějí hosté, a něco zaplatí otec nevěsty s platbou ceny za nevěstu. Každá oslava se vyznačuje rychlou konzumací jídla, pomalým popíjením a tancem. Vaření mají na starost rovněž muži, ženy se starají o úklid a roznášení jídla. Muži a ženy jsou na oslavách odděleně, ale často mezi sebou prohodí nějakou větu. Mladí Romové tančí společně, ale i zde platí separace žen a mužů. Oslavy jsou a bývají využívány jako dobrá příležitost k urovnání rozporů a nepřátelství mezi Cikány. Tyto problémy se většinou týkají nevyřešených cen za nevěstu. Zarážejícím rysem oslav je, že se týkají všech věkových skupin. Mladší se věnují svým aktivitám, jedí a mezi sebou se škádlí. Cikáni jsou ochotni dojet na oslavy až několik stovek mil, protože oslavy v jejich životě mají velmi významný charakter. (Cohn, 2009, s. 33-34)

3.2 Svatby

Mangadi je druh vnitro-etnické romské svatby. Příbuzní za účast na svatbě nebo manganitu musí nevěstě a ženichovi platit. Taxy se stanoví podle příbuzenského vztahu k budoucím novomanželům. Podle finančních možností je možné platbu prominout. Brzy po svatbě musí mít manželka dítě, protože jen tak prokáže svou plodnost. Když romská rodina je bezdětná, tak je smutná a k posměchu a neplodná žena může být mužem opuštěna. O to fatálnější následky měly případy sterilizace v České republice. Romky mají své první dítě většinou před 20. rokem života a nezáleží na tom, jestli jsou v manželství nebo v partnerství. (Davidová, 2010, s. 46-48)

Uzavírání manželství u Cikánů obsahuje zaplacení jisté sumy peněz - cena za nevěstu. Otec ženicha platí otcí nevěsty. Platba má význam a vyjadřuje ocenění ženy jako obstaravatele financí. Také je to záruka serióznosti závazku. Uzavření manželství je vstup do finančních a dalších závazků, které jsou pro celou rodinu až do konce života. Cena za nevěstu a sňatek má řadu variant. Sňatek se může předem dohodnout otcí bez ohledu na názor dětí. Tento postup je spíše výjimečný. Pro otce je nejlepší způsob uzavření man-

želství ten, že si vybere budoucí snachu a přiměje pár, aby se do sebe zamilovali. Zda ovšem tento sňatek bude fungovat, je záhadou. Pokud se sňatek rozpadne do roku, naskytne se šance navrácení ceny za nevěstu. Jiná varianta sňatku je únos. Dva mladí se rozhodnou a utečou společně z domova a zanechají zde rodiče a ti řeší finanční detaily. (Cohn, 2009, s. 40- 42)

Je i několik případů, kdy se uzavřel sňatek mezi první sestřenicí a bratrancem. Tento sňatek byl velkou hanbou. Jiné sňatky byly uzavřeny mezi velmi blízce pokrevně spojenými příbuznými, avšak tyto vztahy za hanbu považovány nejsou. Z výzkumů Wenera vyplývá, že 16% všech cikánských manželství je blízce pokrevně spřízněných. Je nutné předpokládat, že taková míra sňatků u pokrevně spřízněných bude mít důsledky pro romský genofond. (Cohn, 2009, s. 43- 47)

3.2.1 Nevěra

Avantýry Cikánky s gadžem jsou nemyslitelné. Pletky Cikána s ne-Cikánkou nejsou považovány za tak vážné, zvláště pokud nevyplavou napovrch. Muž si může vzít ne-Cikánku, pokud se dotyčná naučí cikánským zvyklostem. Časem bude přijata do skupiny a nebude pro Cikány žádnou hrozbou. Cikáni mají ustanovení, které hrají hlavní roli v určování členství ve skupině. Tyto ustanovení jsou: předci byli Cikáni, nutnost dodržování cikánských zákonů, znalost a užívání cikánštiny, integrace do rodiny a přijetí pravidel konkrétní skupiny, práce na volné noze, fyzický vzhled a nonverbální chování odpovídající skupině, komplex vizuálních znaků, které se považují za typicky cikánské (oblečení, ozdoby v bytě, auta...). (Jakoubek, 2008, s. 218-221)

U mužů byla nevěra tolerována, u žen nikoliv. Muž má právo nevěrnou ženu zbít, ostříhat jí vlasy, uříznout kousek nosu a vyhnat z domu. Milenec musí muži zaplatit za zneuctění. Nevěrnice má možnost se znovu vdát, a pokud má děti, je o ni kupodivu větší zájem. Milenka nevěrného muže pokud je ne-Romka, není potrestána. Pokud je Romka, manželka má možnost ženu zmlátit, ostříhat jí vlasy a udělat jí znamení na obličeji. (Bakalář, 2004, s. 37)

Legendy říkají, že možným trestem za manželčinu nevěru byla smrt. V dnešní době je to nemyslitelné a v těchto případech se rodina uchyluje k důmyslné přetvářce. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 44)

3.2.2 Význam sexu

Pozice sexu je hned na druhém místě za penězi. Romové užívají sex hlavně na plození dětí, za účelem zvýšení rodinného příjmu a tzv. politický sex, který má za význam upevnění vztahů mezi rodinami. V osadách mají velmi mladé děti dostatek informací o sexu, a proto není čemu se divit, že prvorodičky si často nejsou jisty, kdo je vlastně otec jejího dítěte. Novým jevem je sex za peníze, kdy dívky jezdí do měst, aby si přivydělaly. Spadá to do neprestižního způsobu obživy, ale je v současné době frekventovaný. (Davidová, 2010, s. 60-61)

3.3 Romská práce aneb správní Romové nepracují

Cikánština má svůj termín pro práci - „buki“. Ale je to termín jenom pro práci vykonávanou muži. Muži dělají svým ženám reklamu, dávají inzeráty do novin, starají se o pronajaté prostory k předpovídání budoucnosti. Opravují karoserie aut, pobírají sociální podporu a pomáhají policii. Obchody s ojetými auty se řeší prostřednictvím inzerátů v novinách, prostřednictvím konexí s ne-Cikánským prodejcem. Starší Cikáni pyšně vyprávějí, jak jejich předkové pomocí různých triků udělali z herky na pohled krásného koně a oni prodejem aut v této tradici pokračují. (Cohn, 2009, s. 38-39)

3.3.1 Ženská práce

Typickým druhem obživy cikánských žen bylo předpovídání budoucnosti. Ženy seděly u vchodu domu a lákaly své potencionální klienty. Z cikánského pohledu předpovídání budoucnosti není služba společnosti, ale jen způsob, jak přijít k penězům od ne-Cikánů. Představa o pravdivosti této předpovědi je Cikánům k smíchu a je pro ně absurdní. Dříve údajně existovaly Cikánky, které dovedly předpovědět budoucnost, ale zdá se, takové ženy již neexistují. Pro Cikány by byla ostuda nechat si předpovědět budoucnost od Cikánky, i kdyby to byla Cikánka, která by to uměla. Budoucnost se předpovídá u Cikánů doma, v domech zvaných „ofisura“, v zábavných parcích ve stanech. Jsou zde přítomny sošky svatých, Bible, obrazy Krista a jiných svatých. Vztah Cikánů k těmto věcem je spíše jako k užitečné věci sloužících k vyvolání dojmů v klientovi. Tyto předměty jsou vystaveny na dobře viditelných místech. Avšak na některé Cikány mají tyto religiozní věci blahodárny vliv. (Cohn, 2009, s. 33-34)

Cikánští muži se nepletou do předpovídání budoucnosti. Je to záležitost, která se předává z matky na dceru. Existuje několik způsobů předpovídání budoucnosti. Mladé

Cikánky využívají svého půvabu a chlípnosti, hamižnosti, pověřivosti a osamělosti klientů. Pokyvuji na klienty stylem prostitutek a lákají na sexuální přísliby, které ovšem nikdy nejsou naplněny. Spíše se zde objevují drobné krádeže peněženek. Pokud okradený nahlásí krádež, Cikánka na něj podá protižalobu za pokus o znásilnění anebo mu peníze vrátí. Takhle metoda je známá pouze v drsnějších lokalitách. Starší věštkyně zastupují pozici moudrých rádkyň. Potěšujícím způsobem rozebírají zdravotní potíže anebo finanční a milostné problémy. Někteří klienti mohou být na věštění závislí a věštkyně si tak mohou přijít na značnou sumu peněz. (Cohn, 2009, s. 35-36)

Další pracovní činnost dívek je prodej umělých květin. Cikánka si vyhlédne mladý pár na schůzce a ženě připne lacinou květinu na oděv. Dále chce po muži peníze. On aby měl od prodejkyň klid, zaplatí požadovanou sumu. (Cohn, 2009, s. 37-38)

3.3.2 Mužská práce

Důležitou součástí dne bylo „klábosení“ po telefonu s příbuznými. Mluvílo se o dojednaných „cen za nevěstu,“ kolik kdo dluží a kolik kdo zaplatil. Dalším tématem bylo domlouvání častých cikánských oslav. (Cohn, 2009, s. 33)

Koňské handlířství, pečování o koně a obstarávání pouťových atrakcí a práce s kovem byly nahrazeny v poválečné době obchodem s ojetými vozy, opravami karosérií a nárazníků. Dříve než se jakákoliv profese prohlásí za cikánskou, je nutné vše brát v širším pohledu. V průběhu několika let se jistá povolání stala tradiční, protože odpovídala poptávce a byla pro Cikány finančně zajímavá v daném čase a na daném místě. (Jakoubek, 2008, s. 42)

3.3.3 Rodina jako pracovní celek

Finance domácnosti zajišťují všichni členové rodiny - mladí i staří, muži i ženy. Děti přispívají žebráním, prodejem drobných předmětů a výpomocí při sklizních. Starší osoby přispívají pasivně příjmem sociálních dávek. Cikáni mohou jako pomocnou pracovní sílu zaměstnat tuláky, žebráky anebo prostitutky. V tomto případě pomocná pracovní síla pracuje za přístřeší a za stravu. Dělají většinou příliš fyzicky namáhavou práci a práci považovanou za znečišťující - př. mytí toalet. Využívají gramotnosti svých zaměstnanců, a proto nemusí chodit do školy. (Jakoubek, 2008, s. 354)

Velkým uměním je schopnost přizpůsobovat se a vytvářet dojem. Při žebrání nosí Cikánky šátek nebo deku. Oboje je symbolem chudoby. Berou sebou dítě a v případě,

že samy nemají dítě, tak si nějaké vypůjčí z jiné rodiny. Žebrají o trochu mléka a kousek másla a hrají na sympatie. Při předpovídání budoucnosti rádi používají zvláštní tituly jako madam, reverend, sestra a profesor. Zvyšují tím i svou tajemnost. Uvádí, že umí zahnat zlé duchy, překonat kouzla a vúdú. Při pobírání sociálních dávek si záměrně oblékají roztrhané šaty a předstírají různý druh handicapu a nezpůsobilosti. Jedno rčení říká, že Rom, který je považovaný za slabšího, přežívá jen díky svému důvtipu... (Jakoubek, 2008, s. 256)

3.3.4 Žena - hlava rodiny

Role žen má ekonomický přínos, politický vliv a mají rituální moc. Ve většině skupin jsou ženy zdrojem finančních příjmů a drží rodinnou kasu. Ženám se přisuzuje nižší status než mužům, i když oplývají vysokou rituální mocí. Muži prosazují své teritoriální nároky, mají moc nad svými ženami a dětmi a jsou bytosti rituálně čistší. (Jakoubek, 2008, s. 364)

Autorita žen se mění během jejich života. Mladá žena, snacha nebo nevěsta je podřízená všem dalším osobám a musí pracovat pro muže, pro děti a pro další dospělé v domácnosti. Ve středním věku mají ženy moc díky svým dětem a své ekonomické úloze. Získávají také kontrolu nad rituální čistotou svého muže. Nejvyšší status má stará žena. Již nemenstruuje a ani nevychovává děti a dosáhla postavení rituálně čistých osob. Ovdovělé ženy mají značnou autoritu a jejich synové o přízeň usilují. Od žen se očekává, že přenechají mužům jednání s institucemi. Ačkoliv muži tvrdí, že cikánské ženy nemají právo zasahovat do vážných rozhodnutí, přesto všechno naslouchají jejich názorům. (Jakoubek, 2008, s. 365-366)

3.4 Řešení problémů a hádek

Řešením konfliktů mezi Romy se zabývá Kris. Je to cikánský soud. Podřízení tohoto soudu je povinností pro všechny Romy. Jurisdikce Krisu tudíž platí pouze na Romy. Hlavní typy případů rozhodované Krisem jsou peněžní záležitosti, nedovolené vniknutí na pracovní teritorium, rozluka manželů, násilí na jiném Romovi a jeho okradení, nařčení ze znečištění, případy anulování rozhodnutí, sexuální relace se zapovězeným partnerem a případy pomluv a kleteb. Kris má měnicí sestavu. Žalobce hradí cestu a náklady, které přicházejí s Krisem - tj. výlohy za jídlo. Ženy nesmí na Krisu mluvit, jejich svědectví je vyřčeno jejich manželi. Jediným povoleným jazykem je romanés. Rozhodnu-

tí Krisu chce dosáhnout kompromisu u obou stran. Kris nemá žádný nástroj k prosazení rozhodnutí kromě skupinového nátlaku. Sankce bývají většinou peněžité trest nebo ten nekrutější - vyloučení ze skupiny, buď natrvalo, nebo dočasně. Shromáždění bývá ukončeno oslavou, že byla napravena struktura společnosti, kde byly porušeny zákony. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 41-44)

Mimo Kris se řeší problémy v manželství v neformálních skupinách. Tato diskusní setkání sloužila dřív k potrestání sexuálních přestupků. Dívkám, které nebyly počestné, byly ostříhány dlouhé copy. Hoch, který se toho dopustil, byl zbit bratry oné dívky. Byla snížena i cena za nevěstu, a tím byl potrestán otec dívky. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 44)

3.5 Rodina

Romská rodina v tradičním slova smyslu byla patriarchální. Muž mohl ženu bít, opustit ji, být jí nevěrný. Romská rodina může obsahovat několik manželských dvojic, což jsou zbytky velkorodiny. Je možné narazit i na vzácné případy krvesmilstva jako pozůstatky skupinového manželství. (Bakalář, 2004, s. 41)

Vnitřní soudržnost rodin se uvolňovala, velkorodiny ustupovaly do pozadí a na popředí vystupovaly nukleární rodiny a jejich malý počet členů. Přehodnocovaly se hodnoty a vznikaly hodnoty nové. Romové ustrnuli ve stádiu, kdy opouštěli své kladné vzorce chování a přejímali chování majoritní společnosti ústící až do patologické činnosti (odkládání dětí do dětských domovů). (Nečas, 2002, s. 93-94)

Romská rodina prošla výraznými funkčními změnami a tyto změny mají jak pozitivní, tak negativní vliv. Tradiční řemesla Romů provozovaná v domácnosti přestala až na výjimky hrát v životě rodiny důležitou roli. Výchovná funkce rodiny začala taktéž pokulhávat vlivem předškolní výchovy a školní docházky. (Davidová, 2010, s. 59-61)

Postavení ženy v nedávné minulosti bylo podřadné. Jejím úkolem bylo milovat svého partnera, porodit mu děti a vychovat je, zabezpečit výživu rodiny a postarat se o domácnost. Vyššího sociálního statusu se ženám dostává po porodu dvou či více dětí. V posledních 30ti letech se ženám umožnilo sem tam navštěvovat pánskou společnost na romských oslavách, kam dříve běžně neměly přístup. Bosorky neboli staré ženy byly považovány za schopné magických úkonů a léčení. (Davidová, 2010, s. 65-66)

3.5.1 Rodinné zázemí a prezentace Romů

Aby Rom byl Romem, nestačí jen, aby se jako Rom narodil, ale musí se tak i chovat. Musí dodržovat romské tradice, platit za nevěstu a podřizovat se rozhodnutí starších. V mnoha případech je nutné, aby Cikáni popřeli svou etnicitu, protože jako poskytovatele služeb může být jejich etnicita stigmatizující. Aby dostali ubytování, práci a dobré sociální zabezpečení mnohdy se představují jako Portoričané, Mexičané a Řekové. Například při hledání bytu se Cikánka oblékne jako ne-Cikánka: nalíčí světleji svou pleť, vezme si paruku, odloží typický šátek a vezme si kratší, těsnější a odvážnější oblečení. Hovořit bude pouze anglicky. Celá rodina je přihlášena na fiktivní jméno a pouze na jméno jedné osoby. Neustále mění adresu, žijí kočovným životem. Udržují mylné představy o cikánském králi. Kterýkoliv hospitalizovaný cikán se hned stává cikánským králem, aby se dočkal lepšího zacházení. Kdykoliv se člověk dočte v novinách o úmrtí Cikána, většinou to byl nějaký král, v tomto případě by bylo už tisíc cikánských králů. (Jakoubek, 2008, s. 31-33)

Jakkoliv Romové bydleli ve špatných podmínkách, přesto se jejich bydlení zlepšovalo oproti primitivním chatrčím v romských osadách na slovenském venkově. Na nové a lepší obydlí nebyli zvyklí a v nových domech žili po staru dle tradičního způsobu vedení domácnosti. Zezačátku jim stačila průměrná kuchyň a jedna větší místnost. Kuchyň byla jako přijímací místnost pro návštěvy a trávilo se zde nejvíce času. Pokoj sloužil ke spaní celé rodiny. Ostatní místnosti zůstávaly neobydlené. Od 70. let se začaly romské rodiny přibližovat majoritní společnosti a začaly mít větší nároky jak na obydlí, tak na vybavení. Pokoje navíc byly využity pro parádu a pro vystavení až nevkusného nábytku a doplňků. Nové přidělené byty byly od Romů zdevastované a zničené. Nikdo si jich moc nevšímal a nikdo je nepřipravil na bydlení v nových podmínkách. (Nečas, 2002, s. 92-93)

3.5.2 Tradiční kuchyně

V novém imigračním prostředí se postupně adaptovali. V tradiční romské kuchyni z potravin vynechávali mléko, máslo, vejce a zeleninu. Ženy vařily jednotvárné pokrmy, maso s bramborami, plněné střeva a speciální pečivo. Tuto chudou stravu ženy připravovaly jen nepravidelně a v případě, že členové rodiny byly už vážně vyhládlí. V 50. - 70. letech se začala objevovat i smažená jídla a sladké pečivo. Strava neodpovídala v žádném případě zdravému jídelníčku. Jedli podřadné druhy masa, uzenin a mezi oblíbené nápoje

patřily dezertní vína, rum, pivo. Domácnosti žily ze dne na den. Pár dní se slavilo a ho- dovalo, další dny se živořilo. (Nečas, 2002, s. 94)

Nejvíce rozšířený pokrm mezi Romy jsou halušky a řídká vodová polévka s kousky masa, zeleniny a brambor. Strava neodpovídala finančním možnostem, které byly daleko lepší. Vychází to z dřívějšíka, když Romky neměly čím nasytit rodinu a ne- měly možnost vařit rozmanitá jídla. (Davidová, 1995, s. 83)

3.5.3 Móda

Podobně jako stravování se ženy částečně adaptovaly i v oblékání. Ženy nosily nabírané sukně, blůzy s dlouhými rukávy, jednoduché zástěry a šátky kolem hlavy. Všechno bylo barevné a vzorované. Masivní náušnice a prsteny, případně spony do vlasů s květinami nesměly chybět. Muži nosili červené košile, kalhoty ve vysokých botách, tmavé vesty a široké černé klobouky, které pokrývaly mužovu hlavu vždy a všude. Tra- dičního oděvu se vzdávali mladí, kteří žili ve městech. Nosili obleky, košile a vázanky a přiblížili se svým kolegům. U žen byly oblíbené svetry, šaty vcelku a kabáty. (Nečas, 2002, s. 94- 95)

3.5.4 Děti jako základ rodiny

Jak pro Inda, tak pro Roma je štěstím, když má kolem sebe spoustu dětí. Zname- nají zajištění budoucnosti a zdroj radosti. V dobách vysoké dětské úmrtnosti bylo mnoho dětí jediné východisko udržení rodu. V dnešní přelidněné společnosti je to kontraproduk- tivní. Rodina je nositel tradic. Romské rodiny jsou mnohočetné, je zde mnoho bratrů a sester, bratranců a sestřenic, tet a strýců a všichni tito lidé jsou vnímání jako blízcí pří- buzni. Přes všelijaké šarvátky je romská rodina absolutně jednotná. Děti nejsou vedeny k samostatnosti, neboť žijí s mnoho příbuznými a nikdy se nebudou muset rozhodovat samy za sebe. Místo individuality se upřednostňuje úcta ke starším a podřízenost skupině. (Šišková, 2008, s. 73-74)

Krev je symbol odkazující k identitě. Otec předává krev a etnicitu a členství v daném rodu. Muž je ten, kdo tvoří a žena jen nosí dítě. Dominance otce vysvětluje na- tivní kategorie sourozenců, kteří mají jinou matku a jiného otce. Sourozenci se stejným otcem a jinou matkou jsou považovány za bratra a sestru. Naproti tomu sourozenci se stejnou matkou a jiným otcem jsou považovány za poloviční sourozence. Dítě podle toho dostává většinu genů od otce a ten od svého otce, dědečka dítěte z otcovy strany. Mnoho

případů poukazuje na podobnost charakterů mezi kmotrou a kmotrem a kmotřenci. Tato identita je vnímána spíše duchovně než fyzicky. Ženy mají daleko k tomu, aby sdílely tentýž názor, že muž má nad vkladem spermatu totální prioritu. (Jakoubek a Budilová, 2009, s. 69-71)

Nemanželské děti jsou brány stejně jako manželské, jsou přijímány bez předsudků a stará se o ně celá rodina matky. (Bakalář, 2004, s. 42)

Romská rodina nebyla schopná vést dítě k dostatečné intelektuální úrovni, která byla nezbytná pro předškolní a školní výchovu. Když děti neprošly předškolní výchovou, ve škole byly omezené nedostatečnou slovní zásobou. Následkem toho bylo nedostatečné prospívání, špatné chování a nepravidelná nebo neúplná školní docházka. Často docházku ukončily dříve než v závěrečném ročníku. Řečová retardace byla vyhodnocena jako mentální defekt, a proto byly romské děti poslány do zvláštních škol. (Nečas, 2002, s. 95-97)

Vzdělání nebylo hlavním faktorem při obživě, jelikož byli stejně diskriminováni, tak jej nemohli nijak využít. Dospělí byli ve většině případů negramotní. Mladí byli na podobné nízké úrovni. Polovina rodičů své děti neposílala do školy vůbec a druhá polovina velice zřídka. Změna k lepšímu nastala v meziválečném období. Někteří Romové se usazovali a stavěli typické domky mimo zástavbu obcí. Vznikaly tak cikánské tábory. (Nečas, 2002, s. 43)

Potřeba intelektuálních schopností je jedna ze základních lidských potřeb. Jeden z důvodů, proč Romové odmítají vzdělání je přesvědčení, že vzděláním nemusí dosáhnout úcty, nezlepší přijetí, a tak nezmírní existencionální samotu. (Samková, 2011, s. 49)

3.6 Temperament, labilita, stabilita

Velmi nápadná složka osobnosti typická pro Romy je výbušný temperament, emocionalita, motilita, citová vzrušivost, mnoho citových projevů, výbušnost neobvyklé hloubky, ale krátké délky. Ve škole jsou děti temperamentnější, živější a hůř se ukáznoují. Mají slabou soustředěnost. Nutné jsou častější přestávky na zacvičení, zatancování, zazpívání a vykřičení. Děti jsou mazlivější, hravější a bezprostřednější, ale i agresivnější. (Bakalář, 2004, s. 78)

Od majoritní společnosti je Romům vytýkána vulgarita, hlučnost, etnická nesnášlivost, psychická labilita, nesoudnost, vypočítavost, nečestnost, egoismus, malá trpělivost a vytrvalost, slabá vůle, špatná hygiena, špatné sousedské vztahy s majoritou, nezá-

jem o vzdělání, nespolehlivost, špatná pracovní morálka, nesamostatnost a provozování prostituce. Kladně působí na majoritu romská bezprostřednost, otevřenost, temperament, hudební nadání a adaptabilita. (Bakalář, 2004, s. 122)

Romové hodnotí majoritní společnost jako chladnou bez dostatku něhy, odměřenou, upjatou, lakotnou, vypočítavou, s nedostatkem pohostinství, xenofobní a bezcharakterní. Na druhou stranu k ní vzhlíží díky materiálním hodnotám. Romové si na sobě cení upřímnosti, rodinné soudržnosti, přátelskosti, solidarity, úcty ke stáří, pohostinství, lásky k dětem a intenzivního prožívání citů a emocí. Cikánské pohádky začínají slovy: „Kde bolo, tam bolo, cikáni vše bývali na koncu.“ (Bakalář, 2004, s. 124-125)

3.7 Víra, náboženství, pohádky a pověry

Romové jsou mistry v děláni dojmu. Na vytváření pověsti nemají čas, ale udělat dobrý dojem je důležité. Kdyby je nepředěšla jejich pověst, snadno by se jim žilo. V našich zemích se hlásí ke katolickému náboženství, ale jsou zde prvky animismu, totemismu, panteismu a indických náboženství. Jejich náboženství určuje i jejich povahu - smířlivost s osudem, fatalismus, minimum úsilí a nechut' pomoci sám sobě. Typickým prvkem je nedostatek smyslu pro budoucnost, zaujetí současností a nekritické hodnocení minulých dob. Cítí se doma v přítomnosti, protože minulost prožívají se všemi emocemi a nemohou ji tedy kriticky posoudit s odstupem. České pohádky začínají: „Za devatero horami, za devatero řekami.“ Toto u romských pohádek chybí. Romská pohádka je právě probíhající příběh. „Čas neléčí, když nechce,“ řekl básník, ale my můžeme dodat, že v Evropě čas léčí. (Šišková, 2008, s. 71-72)

Většina Romů v České republice se přiklání ke katolické víře, když zde můžeme najít jistý fenomén karmy. Říkají, že každý člověk si svůj život zasloužil a proč právě oni si zasloužili tak krutý osud narodit se jako Rom. Svou vlastní existenci vnímali jako trest za dávné hříchy z minulého života. Můžeme říct, že Romové jsou srozumění s převtělováním jako s „realitou všedního dne.“ A je nutné svůj kříž nést až do smrti. Údělem Roma je žít jako Rom, umřít jako Rom a nakonec být mrtvým Romem. Jak se jim podaří při tomto myšlení nepropadnout skepsi, je záhadou. (Samková, 2011, s. 53-54)

Podle romských pohádek mají Romové dovoleno krást, protože ukradli hřebíky, kterými měl být přibít Ježíš Kristus na kříž. Slitovali se nad jeho utrpením a jeho poprava se tím opozdila. Další z tradic je uctívání černé Sáry. Sára byla černá - romská služka,

která připlula s Máří Magdalénou. Dodržují tradiční pouť k sv. Sáře a je to celoevropská romská záležitost. (Samková, 2011, s. 55)

Pohádky vyprávěl vždy muž, a čím lépe, tím byl uznávanější. Zvyšující se úroveň Romů pohádky nahradila televize anebo diskotéka. Jedna z posledních příležitostí k vyprávění je stráž u mrtvého příbuzného. Postupným vývojem začaly pohádky vyprávovat i Romky svým dětem a vnukům. Romové mají jako my pohádky zvířecí, lidové, anekdoty, legendy a pohádky kouzelné. Předávaly se pouze orálně a každý do nich přidal kousek sebe, může v jedné pohádce figurovat předseda národního soudu a čarodějnice. Zpochybňovali povídáním autority, krále, gadže i představitele církve. Projevila se v pohádkách romská nevzdělanost a opovrhování životním stylem majoritní kultury i chudoba. Hloupý Rom v pohádkách zve na pomoc vzdělaného člověka a sám je obdáván kouzelnou mocí. Pohádky často končí nešťastně, kdy hrdina zemře, tak jako skuteční lidé. (Balvín, 1999, s. 97-99)

V pohádkách personifikují Boha a smrt. Rozhovor s nimi je jako se sobě rovnými. Na druhé straně o Bohu mluví jako původci hněvu, pomsty a trestu. Specifikace Boha závisí na sociálním statusu a vyspělosti a odráží se na něm rodinné problémy jedince. Věří v Ježíše Krista, který je poličtělý a upravují ho podle svých povahových vlastností a své hodnotové orientace. Necháпали vztah mezi Bohem a farářem jako prostředníkem, neměl pro ně opodstatnění. S motivem faráře a Cikána se můžeme setkat v písních, kdy se ukazuje, že k farářům nemají Romové žádný vztah. V poslední době už z farářů mají respekt, kvůli jeho spojení se „světem mrtvých“ při pohřbívání. (Davidová, 1995, s. 125-126)

Pověra je součástí romského tradičního náboženství v komunitách. Velké množství pověr se pojilo k období těhotenství, různé příkazy a zákazy. Když těhotná žena dostane chuť na nějaké jídlo a nebude moci ho sníst, dojde k potratu dítěte - dítě „zlakomí.“ Tuto pověrou byly omlouvány krádeže romských těhotných žen. Byly zakázané korále a řetízky na krku, protože dítě, které nosily ve svém lůně, by se mohlo udusit kvůli obmotané pupeční šňůře. Když těhotné ženy viděly oheň, nesměly se dotknout břicha, jinak by dítě mělo v tváři červené skvrny. Korálky na červené stužce se uvazovaly novorozencům na levou ruku kvůli magické ochraně. (Davidová, 1995, s. 128)

4 ŽENA, TĚHOTENSTVÍ, SEXUALITA

„Žena je jako strom, která musí rodit každý rok.“ Romské rodičky mají všeobecně kratší délku těhotenství a mnoho dětí se tudíž rodí předčasně s nižší porodní váhou. Romským dětem nízké váhy prospívají lépe než ne-romským dětem stejné váhy a věku. Menstruace začíná později, ale to může být způsobeno horšími životními podmínkami (např. stravou). Reprodukční období u Romek je delší než u ne-Romek. Romky začínají a končí sexuální život později. Minimální množství žen používá antikoncepční prostředky, a proto kontrolou porodnosti je potrat. Sexuální zdrženlivost byla podmíněna stísněnými charakterem. Když rodiče zatoužili po sexu, museli odejít ven. Nahota byla tabu. V potocích se osvěžovali oblečení a následně oschli na slunci. Panenství bylo dříve chráněno, už kvůli ceně za nevěstu. Zodpovědnost za počestnost dívky měl její bratr. V dnešní době rodiče už nemají tolik tajností před dětmi. Sexuální styk přislíbených snoubenců se dovozuje i před svatbou. Panenskost nevěsty bývá ověřována a nechá se potvrdit gynekologem. Neschopnost otěhotnět může být důvodem k rozvodu. I žena mohla mít požadavky na muže. Ideální Rom by měl být lstivý a s obchodním talentem. Ideální muž tvrdě nepracuje. Ideální Romka by měla být dobrá matka, věrná manželka a čistotná žena. Krása Romek spočívala v bílé pleti, a tak se Romky pudrovaly moukou a odbarvovaly si vlasy. (Bakalář, 2004, s. 26-37)

Stud se pojil s ženskými tělem, ženami a jejich sexualitou. Na cikánských oslavách byl odnesen záchod před budovu a ženy musely tajně odcházet k příbuzným, za žádných okolností muž nesměl vidět jít ženu na toaletu. Při mytí staré Romky dávaly před dveře koupelny ručník, aby všichni věděli, že zde nemají vstupovat. Schované vlasy pod šátkem a spodní polovina zakrytá zástěrou a stydlivý sklopený pohled před muži měl budovat dojem studu a sexuální žádoucnost. Ze strachu z menstruace od začátku dospívání dívky nosily zástěru. Zástěra oproti sukni neznečišťovala a ženy do ní utíraly talíře a nádobí. Během menstruace dívky nechodily do školy s omluvou, že jsou nemocné. Dívky si začaly schovávat vlasy, aby nepřitahovaly sexuální pozornost, evokovaly blahobyt a plodnost. Na Velikonoce muži ženám v reprodukčním období polévaly vlasy parfémovanou vodou. Dětem se nestříhaly vlasy, aby nepřišli o růst. Těhotné Romky se styděly za těhotenství, tak své křivky zakrývaly zástěrami. Cítily se pošpiněné. Když bylo dítě porozeno, muž nesměl do místnosti ani na dvůr. Tři dny rodička nesměla vyjít z domu. Spodní prádlo se nenosilo. Do tří týdnů po porodu se konal křest. (Steward, 2005, s. 190-195)

5 KOMUNIKAČNÍ ZÁSADY S ROMSKOU KLIENTKOU

Komunikačním problémům můžeme předejít, pokud budeme používat jasný, stručný a jednoduchý jazyk bez odborných termínů. Odborné termíny by se měly včas vysvětlit. Ke zmenšení rozdílnosti jazyků lze použít výrazy z romštiny. (Příručka pro jednání s romskou komunitou v oblasti zdravotních služeb, s. 32, 2007)

Vytvořením dostatku brožur a letáků o této problematice, podporováním přítomnosti romských pracovníků ve zdravotnických službách a prováděním výzkumů a sběru informací o chování a potřebách romské skupiny. (Příručka pro jednání s romskou komunitou v oblasti zdravotních služeb, s. 23-26, 2007)

Pro romskou klientku je nutné vytvoření dobrého klimatu, aby v nás měla důvěru a byla klidná. Aktivně naslouchat jejím potřebám a věnovat pozornost jejím hodnotám. Nutno vždy vyžádat zpětnou vazbu, nikdy si nemůžeme být jistí, jestli nám klientka porozuměla. Používáním jednoduchých a srozumitelných výrazů se vyhneme formalismu a nejasnostem. (Příručka pro jednání s romskou komunitou v oblasti zdravotních služeb, 2007, s.32)

Reprodukce a sex je tabu a monitorování klientky z gynekologického hlediska je spíše během těhotenství a při porodu. Ženy mají málo informací o běžných gynekologických prohlídkách, a tak je nutné, aby gynekologem byla žena, která by měla vytvořit dobré klima a věnovat speciální péči ve vztahu doktor versus pacient/klient. (Příručka pro jednání s romskou komunitou v oblasti zdravotních služeb, 2007, s. 29)

Při komunikaci mluvíme vždy spisovně, dbáme na srozumitelnost, vyhýbáme se odbornému jazyku, mluvíme jednoznačně a ke konkrétnímu tématu a necháme dostatek prostoru na reakci druhého člověka. Člověk při komunikaci má být svobodný a nejen plnit to, co od něj ostatní očekávají. (Vybíral, 2009, s. 213)

Romština se liší v závislosti na původu klanu. Romové většinou přijmou náboženství majority, s kterou žijí. Loajalita k rodině je na prvním místě a většina rodinných příslušníků chtějí být hospitalizovaní s nemocným. Často se chtějí podílet na péči o rodinného příslušníka. Z úcty nemocnému pomáhají s koupáním a krmením a nemocniční personál bývá poučen a umožní rodině, aby pomáhala v péči o něj. Rodina může pomoci v sestavování plánu péče. Nemocniční personál může komunikovat jen se dvěma rodinnými příslušníky, aby nenarušovali intimitu ostatních pacientů. Pokud se někteří členové

rodiny chovají nevhodně, je důležité mluvit přímo s nimi. Ve zdravotnických zařízeních mohou Romové čelit diskriminaci kvůli představám z minulosti. Na pomoc se může přivzat tlumočnick. Vzhledem k negramotnosti většiny Romů místo klasické dokumentace můžeme využít video, fotky a schémata. Romové věří, že sputum má léčivé účinky na řezné rány a škrábance, jelikož vychází z horní části těla, která je rituálně čistá. Při hygieně Romky je nutné mít dva ručníky a dvě mýdla - jednu sadu na horní polovinu těla po pupek a druhou sadu od pupku dolů. Po mytí spodní poloviny těla si umyjte ruce, než budete sahat na horní polovinu těla anebo se budete dotýkat rodinného příslušníka. Během vyšetření se zeptejte klientky, zda chce jako doprovod rodinného příslušníka. Romkám v nemocnici jídlo podáváme v jednorázovém nádobí, kvůli strachu ze znečištění. (PLATTER, Bari K., 2007)

Romky raději rodí v nemocnici, aby rituálně neznečistily své obydlí. Jméno dítěte nesmí být vyřčeno nahlas kvůli pověrám, nesmí být fotografováno a nesmí se jeho tvář ukazovat na veřejnosti. Plenka, která zahaluje dítě, má obsahovat pár kapek krve otce a má být pokryto kouskem oblečení otce. Tyto rituály se dělají pro ochranu dítěte a k uznání paternity. Příbuzným se nechává prostor pro uskutečnění rituálů. (PLATTER, Bari K., 2007)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

V této části bakalářské práce se prakticky zajímáme o názor porodních asistentek na problematiku romského etnika a komunikaci s romskou klientkou. Byly vytvořeny cíle, které by měly odpovědět na otázku bariér komunikace s romskou klientkou.

Celkový počet porodních asistentek- respondentek je osm. Respondentky byly ženy ve věku od 27 do 57 let. Délka jejich praxe se pohybovala od 2,5 – 38 let praxe. Respondentky absolvovaly střední školu, vysokou školu, anebo pomaturitní postradugální studium. Aplikovaná výzkumná metoda byla kvalitativní výzkum. Technikou výzkumného šetření byl polostrukturovaný rozhovor.

6.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce jsou bariéry komunikace mezi porodní asistentkou a romskou klientkou. Jako dílčí cíle jsme si stanovily:

- zjistit znalosti porodních asistentek o romské kultuře,
- zjistit předsudky porodních asistentek o Romech,
- zmapovat úroveň vztahů mezi porodními asistentkami a Romkami v nemocničním prostředí,
- zjistit chyby při komunikaci porodní asistentky a Romky,
- zjistit znalosti o romské historii, o soužití Romů v ČR,
- zjistit znalosti o specifikách romské kultury, romských zvyků, romských stereotypů a náboženství,
- zjistit znalosti o reprodukčním chování Romů, o partnerském chování, o charakteristice romských rodin,
- zmapovat zásady komunikace zdravotník a klientka/pacientka,
- zmapovat zvláštnosti komunikace se specifickými skupinami klientek/ pacientek.

6.2 Výběrový soubor

Výběrový soubor představovalo 8 porodních asistentek z Uherskohradištské nemocnice a.s. z oddělení porodního sálu. Respondentky byly ve věku od 27-57 let. Délka jejich praxe byla mezi 2,5- 38 let. Porodní asistent-

ky měly středoškolské, vysokoškolské vzdělání nebo postgraduální dvouleté studium. Kritérium výzkumného šetření byla ochota spolupracovat na výzkumu. Všechny oslovené porodní asistentky odpověděly kladně.

6.3 Metoda výzkumu

Získávání informací probíhalo metodou kvalitativního výzkumu, pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru. Pojmy byly kategorizovány do tabulek a grafů v programu Excel. Sestavily jsme polostrukturovaný rozhovor. Každý jednotlivý rozhovor se skládal z 16 otázek. Některé otázky byly uzavřenou formou a jiné otevřenou formou a během rozhovorů, každá respondentka mohla i k uzavřené otázce dodat svůj vlastní názor a ukázat tak svůj osobní postoj k dané problematice.

Průzkumné šetření probíhalo od listopadu 2012 do února 2013 v Uhersko-hradištské nemocnici a.s. na porodním sále. Průzkumem jsme dospěly k následujícím výsledkům.

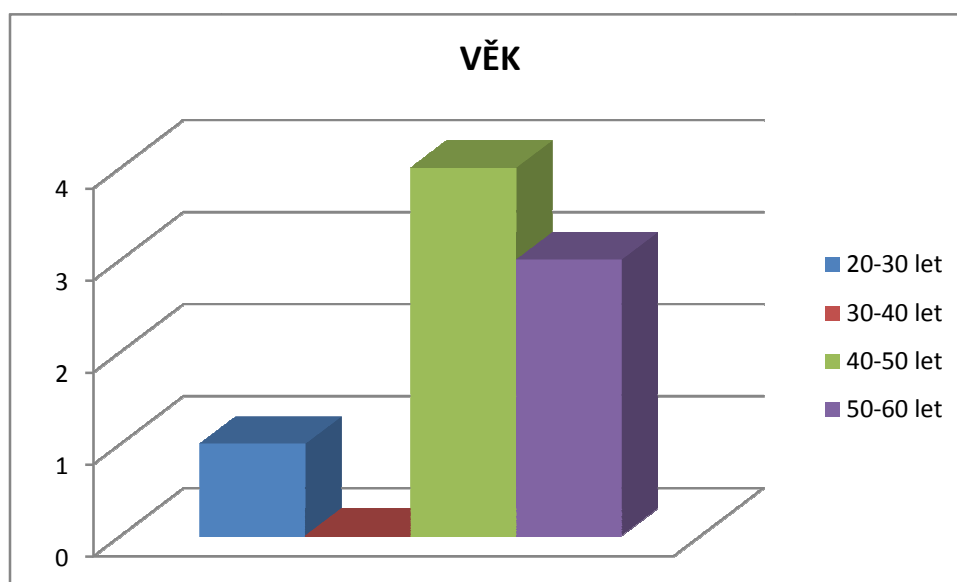
7 VÝSLEDKY PRŮZKUMU

Vyhodnocení výsledných dat jsou zaznamenány v tabulkách a grafech. Při vyhodnocování byla použita čárková metoda. K vytvoření tabulek a grafů byl použit program Excel. Každý výsledek je jednotlivě okomentován.

Tab. 1: Charakteristika respondentek dle věku

VĚK RESPONDENTEK			
20-30 let	30-40 let	40-50 let	50-60 let
1	0	4	3

Graf 1: Věk respondentek

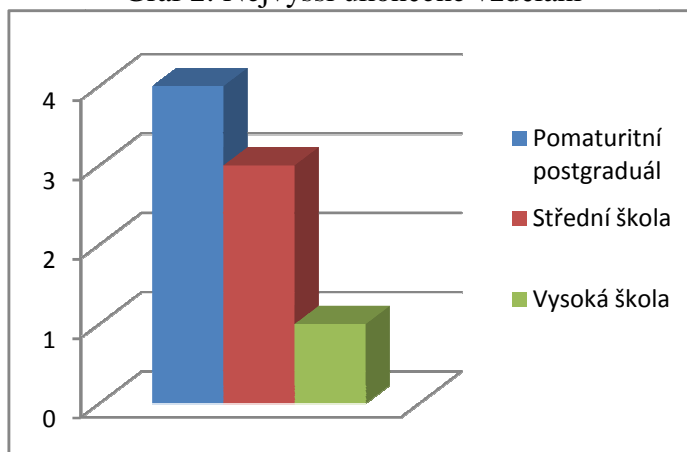

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 1 respondentka spadala do věkové skupiny 20-30let. Žádná respondentka nebyla ve věkové kategorii 30-40 let. Ve věkové kategorii 40-50 let jsou 4 respondentky a v kategorii 50-60 let jsou 3 respondentky.

Tab. 2: Charakteristika respondentek dle nejvyššího ukončeného vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání		
Pomaturitní postgraduál	Střední škola	Vysoká škola
4	3	1

Graf 2: Nejvyšší ukončené vzdělání

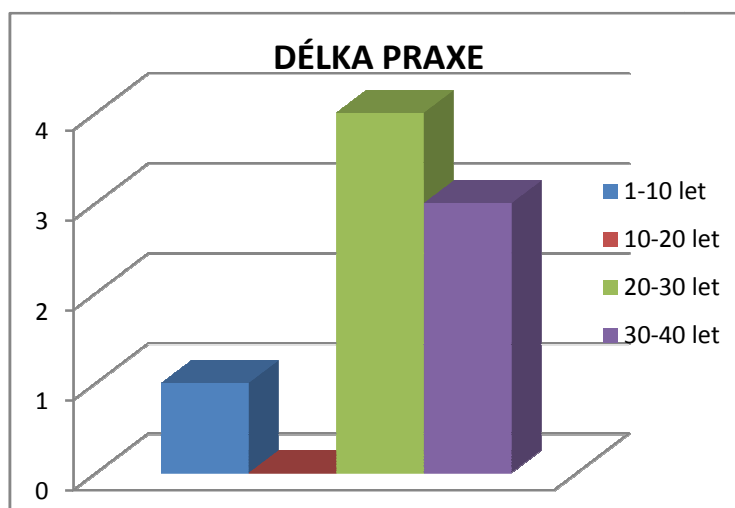

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 4 absolvovaly pomaturitní postgraduální studium, 3 respondentky absolvovaly střední školu a 1 respondentka absolvovala vysokou školu.

Tab. 3: Charakteristika respondentek dle délky praxe

DÉLKA PRAXE			
1-10 let	10-20 let	20-30 let	30-40 let
1	0	4	3

Graf 3: Délka praxe respondentek

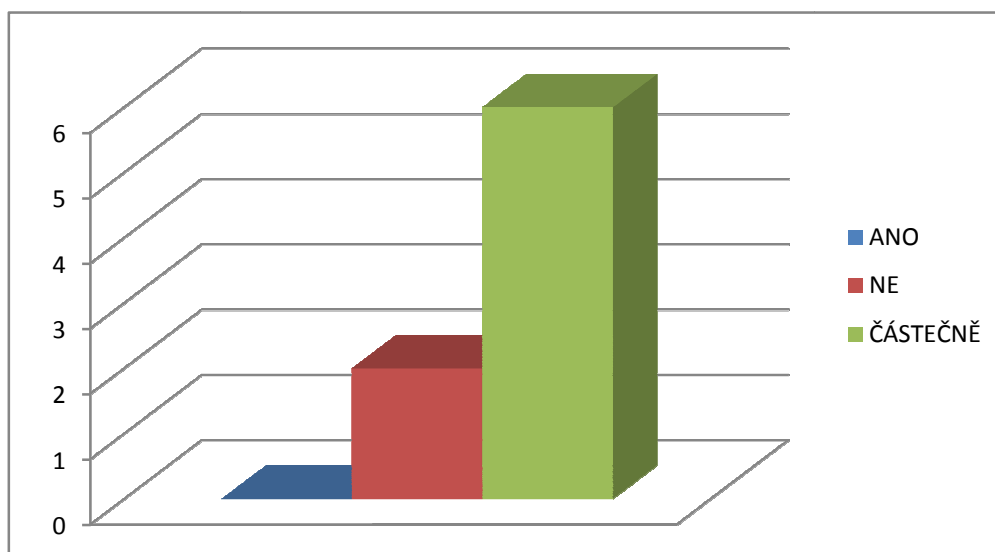
Komentář: Délku praxe 1-10 let má jedna respondentka, délku praxe 10-20 let neměla žádná respondentka, praxi v délce 20-30 let mají 4 respondentky a praxi 30-40 let mají 3 respondentky.

ANALÝZA VÝSLEDNÝCH DAT

Tab. 4: Znalosti o romské kultuře

1. Máte nějaké znalosti o romské kultuře?		
ANO	NE	ČÁSTEČNĚ
0	2	6

Graf 4: Znalosti o romské kultuře

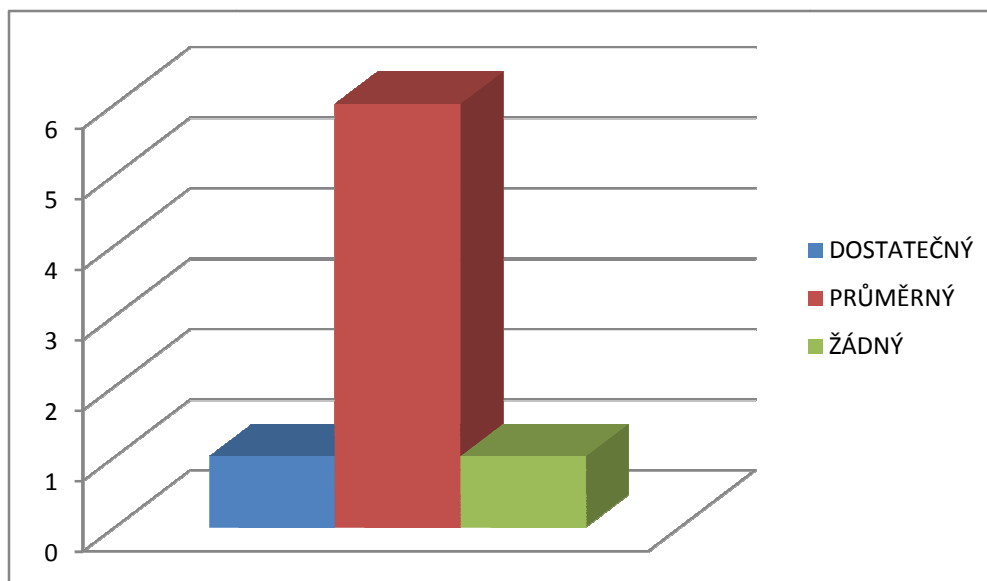

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 2 odpověděly, že nemají znalosti o romské kultuře a 6 uvedlo, že mají znalosti o romské kultuře.

Tab. 5: Rozsah znalostí o romské kultuře

2. Jaký je rozsah vašich znalostí o romské kultuře?		
DOSTATEČNÝ	PRŮMĚRNÝ	ŽÁDNÝ
1	6	1

Graf 5: Rozsah znalostí o romské kultuře

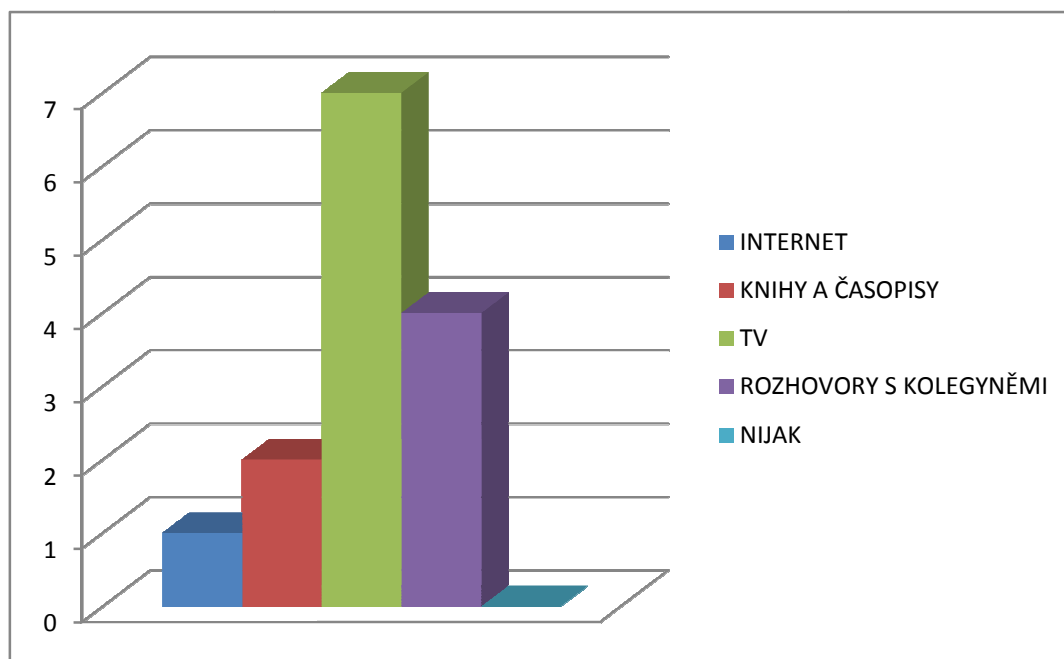

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 1 odpověděla, že má dostatečné znalosti o romské kultuře. Průměrné znalosti o romské kultuře má 6 respondentek a 1 respondentka uvedla, že nemá žádné znalosti o romské kultuře.

Tab. 6: Získávání informací o romské kultuře

3. Kde a jak získáváte informace o romské kultuře a Romech?				
INTERNET	KNIHY A ČASOPISY	TV	ROZHOVORY S KOLEGYNĚMI	NIJAK
1	2	7	4	0

Graf 6: Získávání informací o romské kultuře

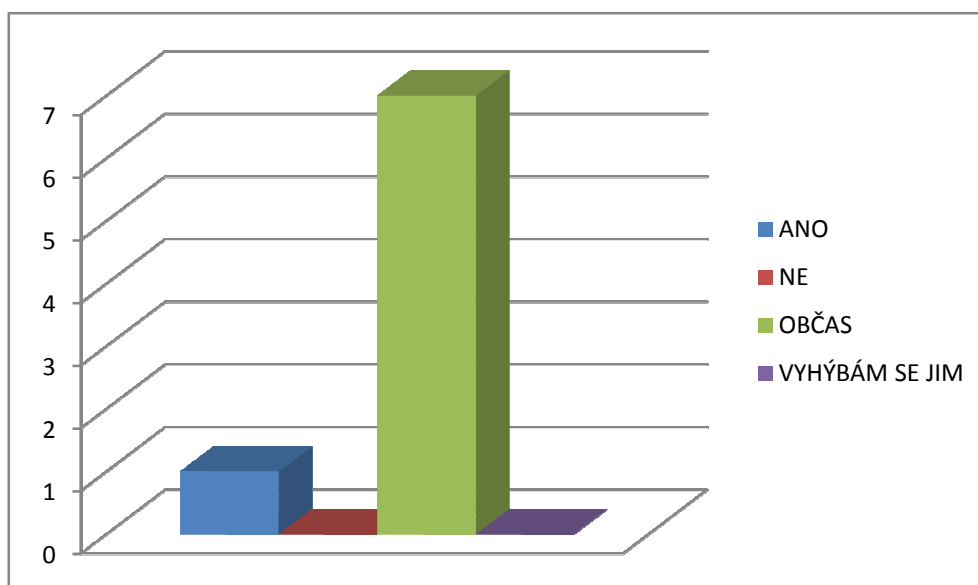

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 1 uvedla, že získává informace z internetu. Z knih a časopisů získávají informace 2 respondentky. Z televize získává informace 7 respondentek. Pomocí rozhovoru s kolegyněmi získávají informace 4 respondentky. Žádná z respondentek neuváděla, že by se o danou problematiku nezajímala.

Tab. 7: Možnost setkání se s romskou klientkou na oddělení

4. Setkáváte se často na oddělení s romskými klientkami?			
ANO	NE	OBČAS	VYHÝBÁM SE JIM
1	0	7	0

Graf 7: Možnost setkání se s romskou klientkou na oddělení

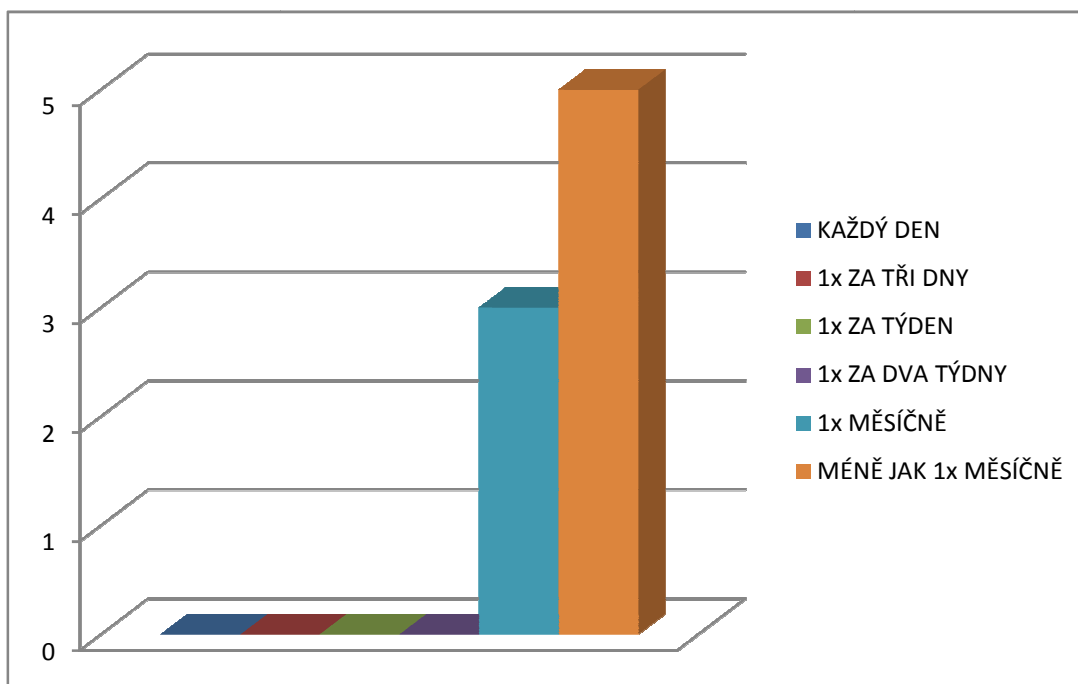

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek žádná nevedla, že by se romským klientkám vyhýbala nebo se s nimi nesešla. Občas se setkává na oddělení s romskou klientkou 7 respondentek a 1 respondentka se s romskými klientkami setkává často.

Tab. 8: Četnost setkání s romskou klientkou

5. Jak často se setkáváte s romskými klientkami?					
KAŽDÝ DEN	1x ZA TŘI DNY	1x ZA TÝDEN	1x ZA DVA TÝDNY	1x MĚSÍČNĚ	MÉNĚ JAK 1x MĚSÍČNĚ
0	0	0	0	3	5

Graf 8: Četnost setkání s romskou klientkou

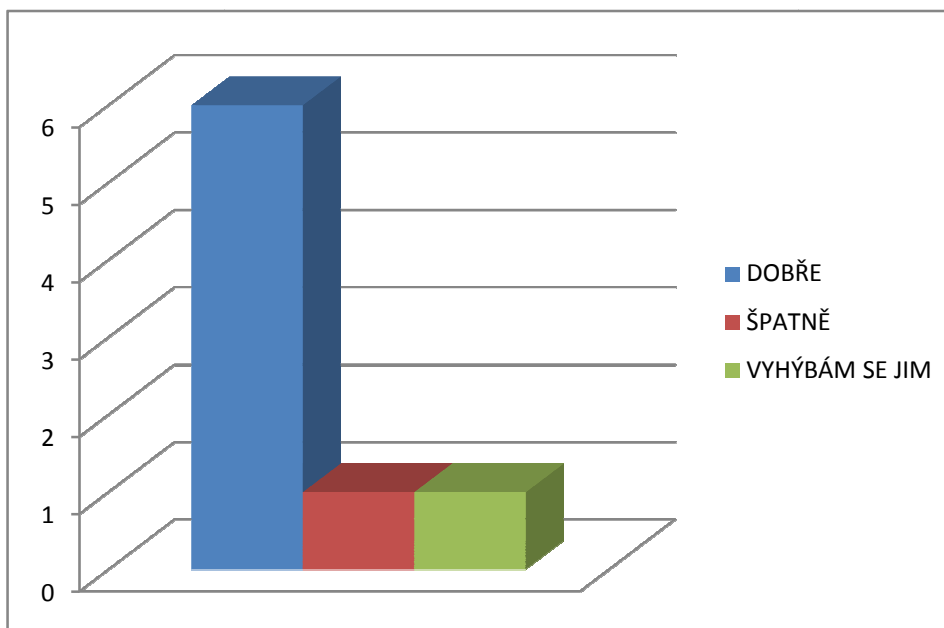

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek žádná nevedla, že by se s romskou klientkou setkávala každý den, 1x za tři dny, 1x za týden a 1x za dva týdny. 1x měsíčně se setkávají 3 respondentky s romskou klientkou a méně jak 1x měsíčně se setkává 5 respondentek s romskou klientkou.

Tab. 9: Vycházení s romskými klientkami

6. Jak vycházíte s romskými klientkami?		
DOBŘE	ŠPATNĚ	VYHÝBÁM SE JIM
6	1	1

Graf 9: Vycházení s romskými klientkami

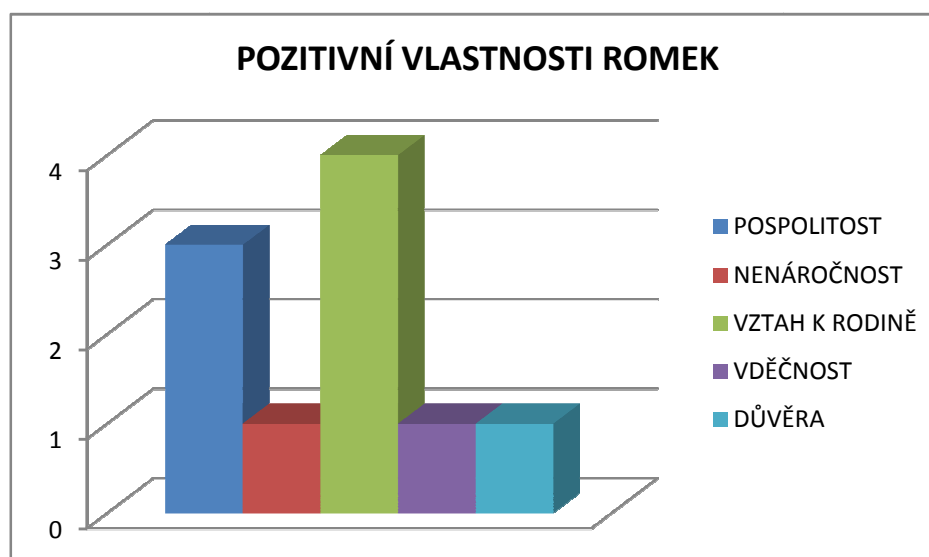

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 6 uvedlo, že vychází dobře s romskými klientkami. Špatně s romskými klientkami vychází 1 respondentka a 1 se jim vyhýbá.

Tab. 10: Pozitivní vlastnosti Romek

7a. POZITIVNÍ VLASTNOSTI ROMEK	
POSPOLITOST	3
NENÁROČNOST	1
VZTAH K RODINĚ	4
VDĚČNOST	1
DŮVĚRA	1

Graf 10: Pozitivní vlastnosti Romek

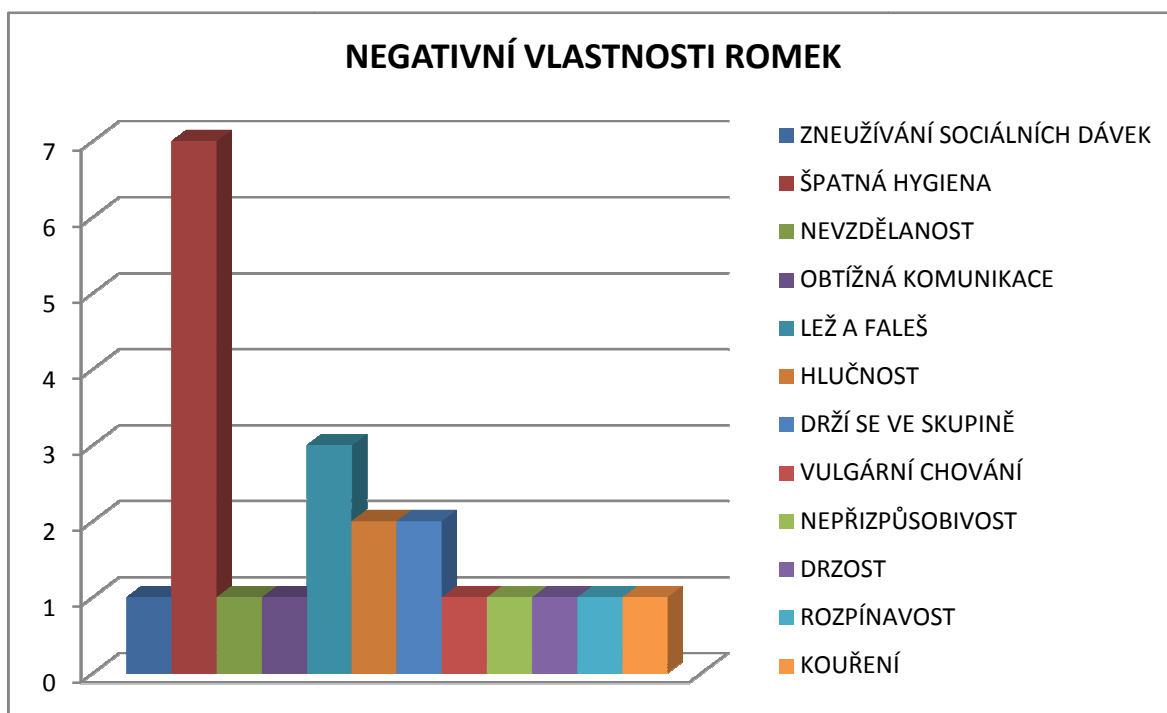

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 3 uvedly jako pozitivní vlastnost pospolitost, 1 uvedla nenáročnost jako pozitivní vlastnost, 4 klientky uvedly kladný vztah k rodině, 1 respondentka uvedla pozitivní vlastnost vděčnost a 1 důvěru.

Tab. 11: Negativní vlastnosti Romek

7b. NEGATIVNÍ VLASTNOSTI ROMEK	
ZNEUŽÍVÁNÍ SOCIÁLNÍCH DÁVEK	1
ŠPATNÁ HYGIENA	7
NEVZDĚLANOST	1
OBTÍŽNÁ KOMUNIKACE	1
LEŽ A FALEŠ	3
HLUČNOST	2
DRŽÍ SE VE SKUPINĚ	2
VULGÁRNÍ CHOVÁNÍ	1
NEPŘÍZPŮSOBIVOST	1
DRZOST	1
ROZPÍNAVOST	1
KOUŘENÍ	1

Graf 11: Negativní vlastnosti Romek

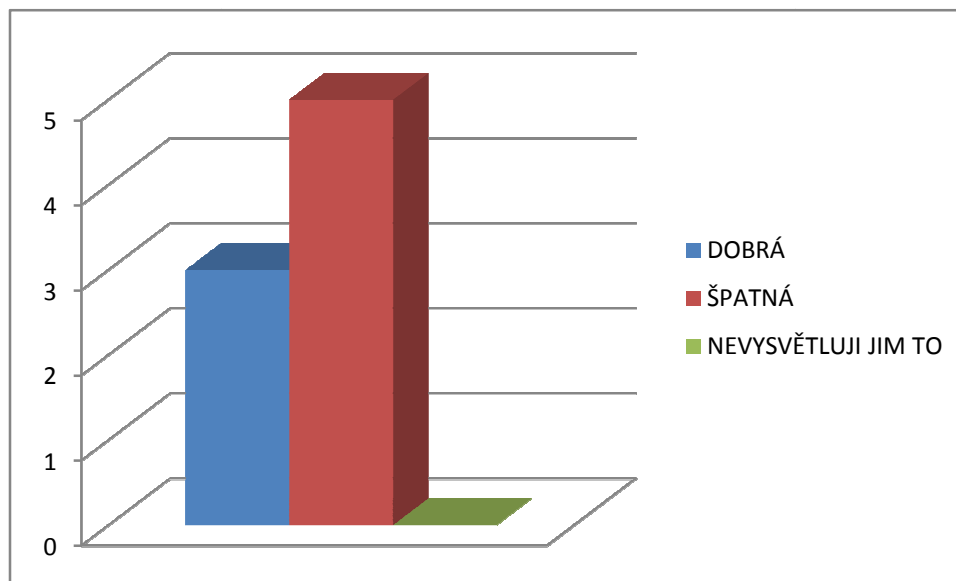

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek, 1 uvedla jako negativní vlastnost zneužívání sociálních dávek, 7 respondentek uvedlo špatnou hygienu, 1 respondentka uvedla nevzdělanost, 1 respondentka uvedla obtížnou komunikaci, 3 respondentky uvedly, že Romky lžou a jsou falešné, 2 respondentky uvedly, že Romky jsou hlučné a 2 respondentky uvedly, že se Romky drží ve skupině, 1 respondentka uvedla, že Romky mají vulgární chování, 1 respondentka uvedla, že Romky jsou nepřízpůsobivé, 1 uvedla, že jsou drzé, 1 respondentka uvedla jako negativní vlastnost drzost, 1 respondentka uvedla negativní vlastnost rozpínavost a 1 respondentka uvedla, že Romky jsou kuřačky.

Tab. 12: Dodržování nemocničního řádu a pokynů

8. Jaká je domluva s Romkami o dodržování nemocničního řádu, pokynu při léčbě a zákrocích, atd. ?		
DOBRÁ	ŠPATNÁ	NEVYSVĚTLUJI JIM TO
3	5	0

Graf 12: Dodržování nemocničního řádu a pokynů

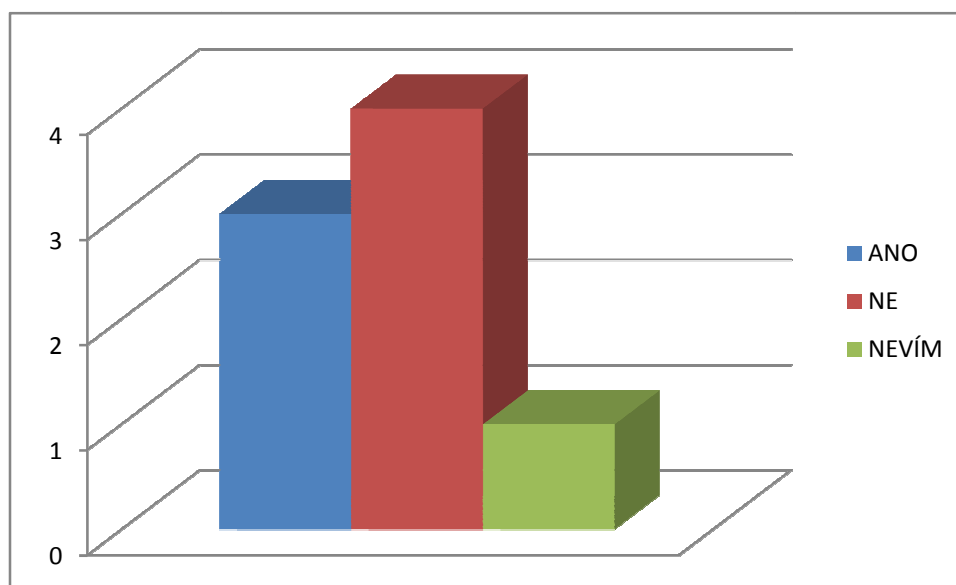

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 3 uvedly, že je dobrá domluva s romskou klientkou o dodržování nemocničního řádu a pokynů. 5 respondentek uvedlo, že je špatná domluva o dodržování nemocničního řádu a žádná z respondentek nevedla, že by jim to nevysvětlovala.

Tab. 13: Obtížný klient

9. Považujete romskou klientku za tzv. obtížného klienta?		
ANO	NE	NEVÍM
3	4	1

Graf 13: Obtížný klient

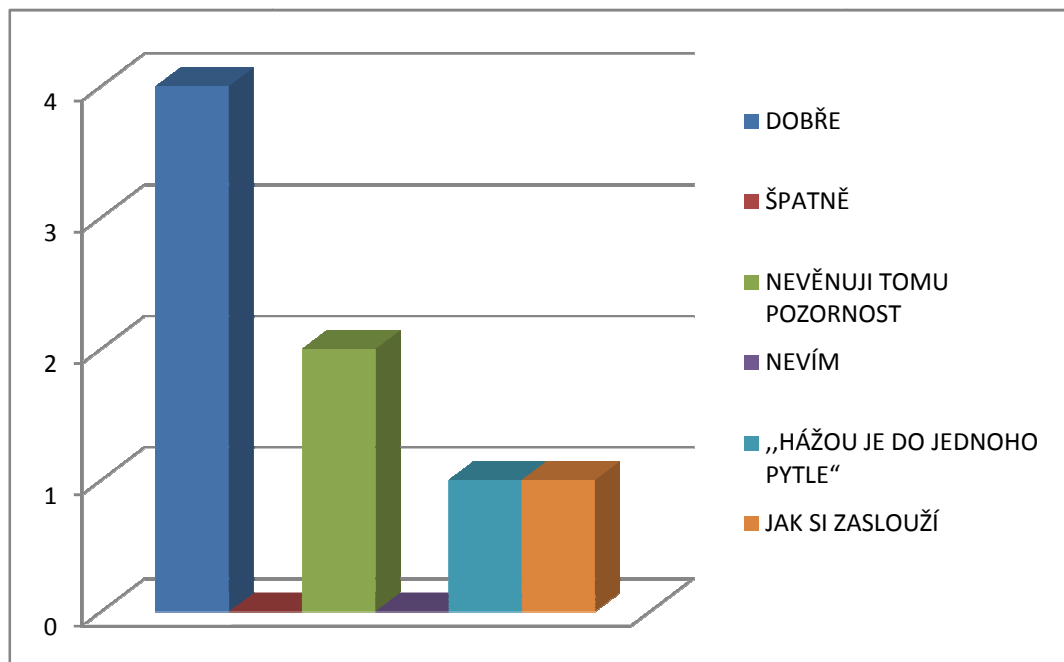

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 3 uvedly, že považují romskou klientku za obtížného klienta. 4 respondentky uvedly, že romskou klientku nepovažují za obtížného klienta a 1 respondentka uvedla, že neví, jestli má považovat romskou klientku za obtížného klienta.

Tab. 14: Chování personálu k romským klientkám

10. Jak se podle Vás chová ostatní zdravotnický personál k Romkám?					
DOBŘE	ŠPATNĚ	NEVĚNUJI TOMU POZORNOST	NEVÍM	„HÁŽOU JE DO JEDNOHO PYTLE“	JAK SI ZASLOUŽÍ
4	0	2	0	1	1

Graf 14: Chování personálu k romským klientkám

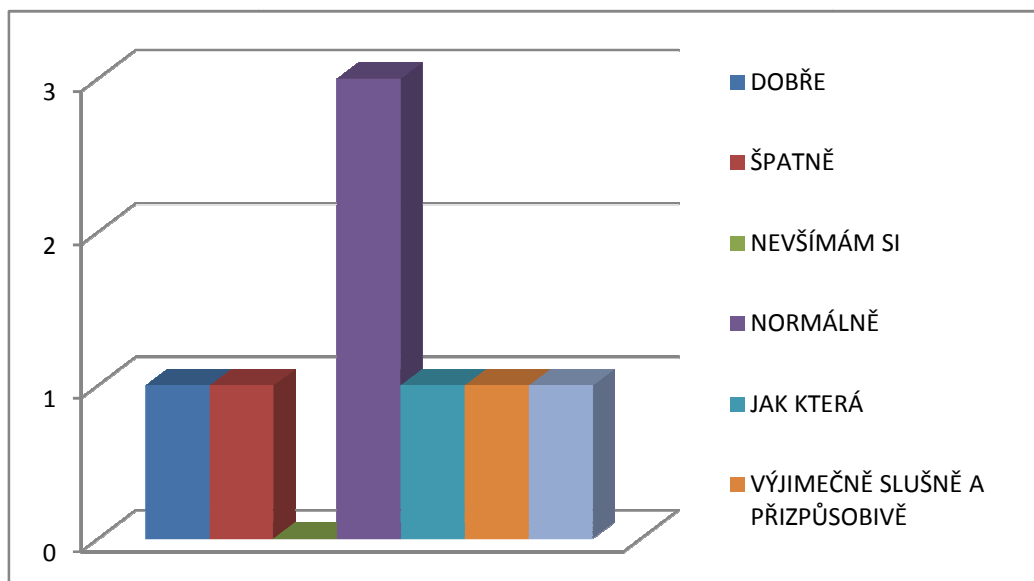

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 4 uvedly, že zdravotnický personál se chová dobře k romským klientkám. Žádná z respondentek neuvedla, že by se zdravotnický personál choval špatně. Žádná z respondentek neuvedla, že neví, jak se chová zdravotnický personál k romským klientkám. 2 respondentky uvedly, že nevěnují pozornost chování personálu k romským klientkám. 1 respondentka uvedla, že zdravotnický personál háže Romky do jednoho pytle a 1 respondentka uvedla, že zdravotnický personál se chová, jak si romská klientka zaslouží.

Tab. 15: Chování Romek k zdravotnickému personálu

11. Jak se chovají Romky k Vám a k jinému zdravotnickému personálu?						
DOBŘE	ŠPATNĚ	NEVŠÍMÁM SI	NORMÁLNĚ	JAK KTERÁ	VÝJIMEČNĚ SLUŠNĚ A PŘIZPŮSOBIVĚ	KE MNĚ BEZKONFLIKTNĚ
1	1	0	3	1	1	1

Graf 15: Chování Romek k zdravotnickému personálu

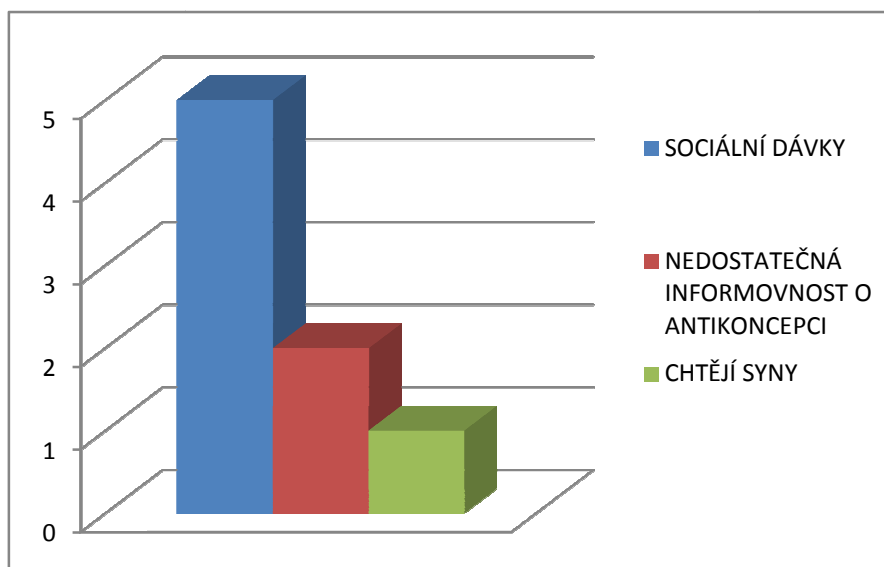

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 1 uvedla, že se Romky chovají dobře ke zdravotnickému personálu, 1 respondentka uvedla, že se Romky chovají špatně ke zdravotnickému personálu, 3 respondentky si nevšímají chování Romek ke zdravotnickému personálu, 1 respondentka uvedla, že se chování Romek ke zdravotnickému personálu je normální, 1 respondentka uvedla, že jak která Romka se chová ke zdravotnickému personálu a 1 respondentka uvedla, že chování Romek ke zdravotnickému personálu je výjimečně slušné a přizpůsobivé.

Tab. 16: Romské multipary

12. Důvodem vysokého počtu dětí jsou:		
SOCIÁLNÍ DÁVKY	NEDOSTATEČNÁ INFORMOVNOST O ANTIKONCEPCI	CHTĚJÍ SYNY
5	2	1

Graf 16: Romské multipary

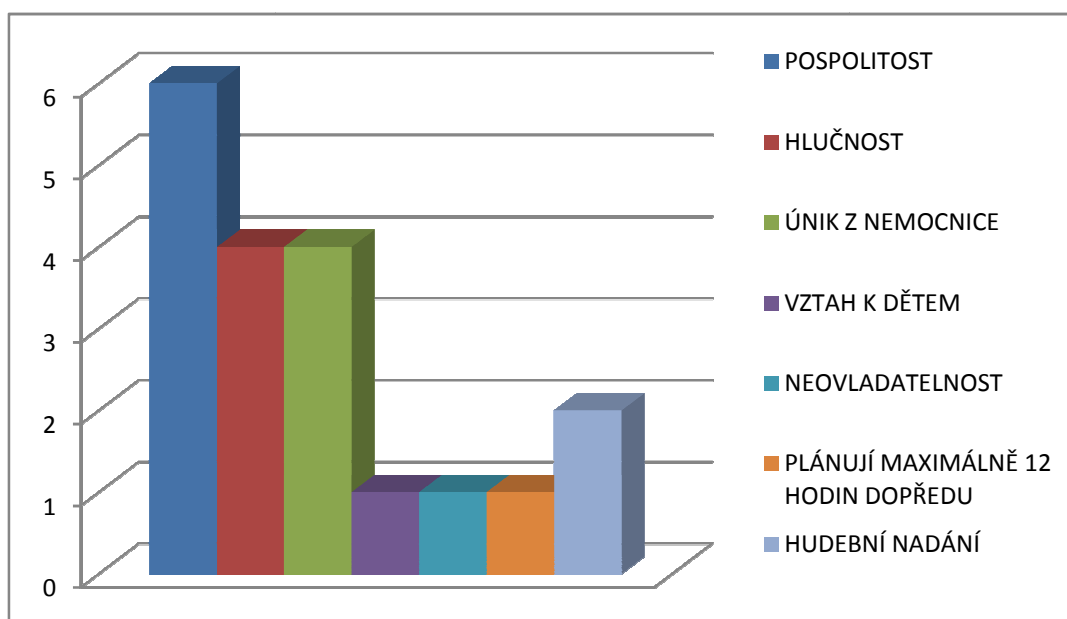

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 5 uvedlo, že Romky mají mnoho dětí jen kvůli sociálním dávkám, 2 respondentky uvedly, že Romky mají děti kvůli nedostatečné informovanosti o antikoncepci a 1 respondentka uvedla, že mají mnoho dětí kvůli tomu, že chtějí právě syny.

Tab. 17: Specifika a zvyky romské kultury

13. Znáte nějaká specifika/zvyky romské kultury/Romů?	
POSPOLITOST	6
HLUČNOST	4
ÚNIK Z NEMOCNICE	4
VZTAH K DĚTEM	1
NEOVLADATELNOST	1
PLÁNUJÍ MAXIMÁLNĚ 12 HODIN DOPŘEDU	1
HUDEBNÍ NADÁNÍ	2

Graf 17: Specifika a zvyky romské kultury

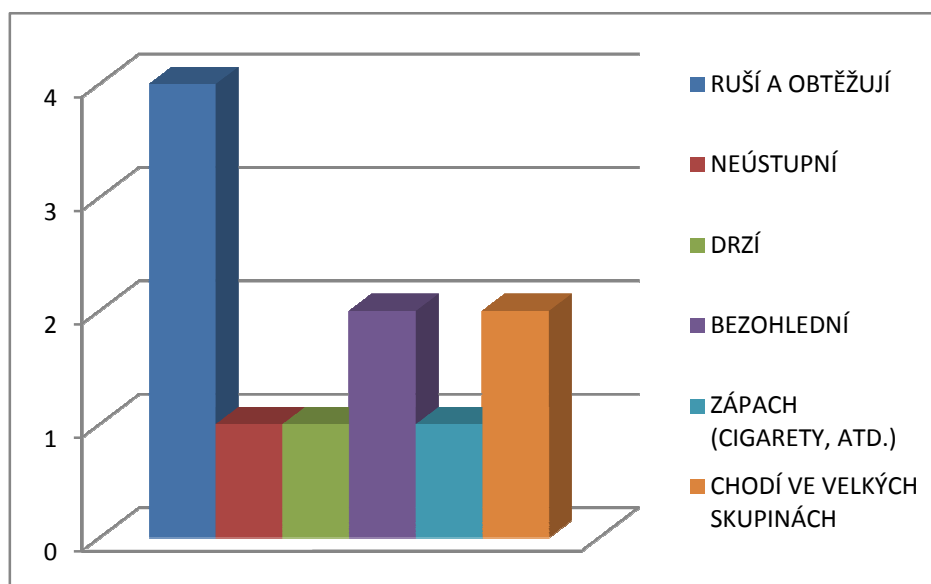

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 6 odpovědělo, že Romové jsou pospolití, 4 respondentky uvedly, že Romové jsou hluční, 4 uvedly, že utíkají z nemocnice, 1 respondentka uvedla vztah k dětem jako rys romské kultury, 1 respondentka uvedla neovladatelnost, 1 respondentka uvedla, že Romové plánují maximálně 12 hodin dopředu a 2 respondentky uvedly, že Romové mají hudební nadání. Data k této otázce jsem doplnila z otázky č. 12, č. 14 a č. 16.

Tab. 18: Příklad romských rodinných příslušníků na odd.

14. Co si myslíte o příchodu romských rodinných příslušníků na odd. za pacientkou?	
RUŠÍ A OBTĚŽUJÍ	4
NEÚSTUPNÍ	1
DRZÍ	1
BEZOHLEDNÍ	2
ZÁPACH (CIGARETY, ATD.)	1
CHODÍ VE VELKÝCH SKUPINÁCH	2

Graf 18: Příklad romských rodinných příslušníků na odd.

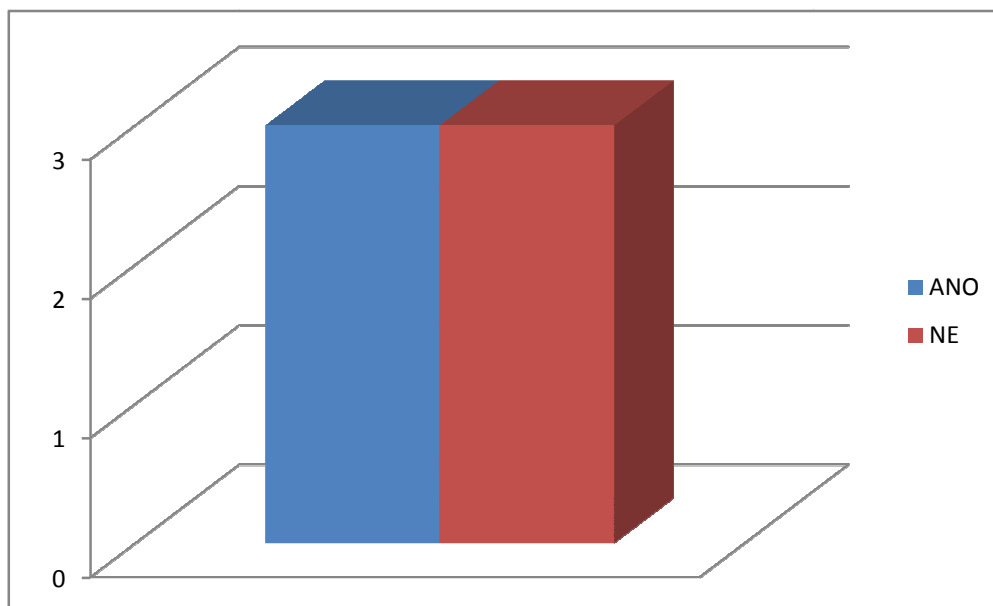

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 4 uvedly, že romští rodinní příslušníci ruší a obtěžují, 1 uvedla, že jsou neústupní, 1 respondentka uvedla, že jsou drzí, 2 respondentky uvedly, že jsou bezohlední, 1 respondentka uvedla, že romští rodinní příslušníci zapáchají kouřem z cigaret a 2 respondentky uvedly, že romští rodinní příslušníci chodí ve velkých skupinách.

Tab. 19: Obohacení ze setkání s romskou klientkou

15. Obohatilo vás setkání s romskou rodičkou?	
ANO	NE
3	3

Graf 19: Obohacení ze setkání s romskou klientkou

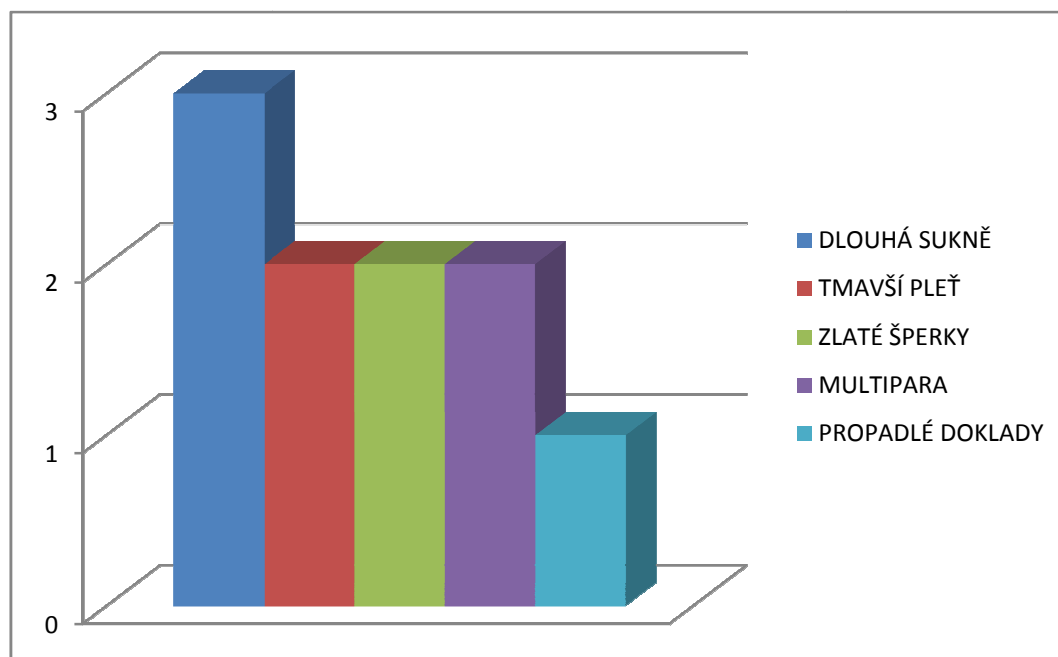

Komentář: Z počtu 6 respondentek 3 uvedly, že je obohatilo setkání s romskou klientkou a to tím, že mohou sbírat nové zkušenosti, že poznaly i slušné Romky a že jedna z klientek poděkovala za podporu u porodu. Další 3 respondentky uvedly, že je nijak setkání s romskou klientkou neobohatilo.

Tab. 20: Představa o Romkách

16. Když se řekne Romka, co si představíte?				
DLOUHÁ SUKNĚ	TMAVŠÍ PLEŤ	ZLATÉ ŠPERKY	MULTIPARA	PROPADLÉ DOKLADY
3	2	2	2	1

Graf 20: Představa o Romkách

Komentář: Z celkového počtu 8 respondentek 3 uvedly, že Romky nosí dlouhé sukně, 2 respondentky uvedly, že typická Romka má tmavší pleť, 2 respondentky uvedly, že Romky nosí zlaté šperky, 2 respondentky uvedly, že Romka je pro ně multipara, 1 respondentka uvedla, že Romky mají propadlé doklady.

8 DISKUZE

Tato bakalářská práce se zabývá bariérami komunikace mezi porodní asistentkou a romskou klientkou. Prvním cílem bakalářské práce je zjistit, jaké jsou znalosti porodních asistentek o romské kultuře. Další cíle jsou zjistit, jaké předsudky má porodní asistentka vůči Romům, jaká je úroveň vztahů mezi porodní asistentkou a Romkou, jaké jsou chyby při komunikaci mezi porodní asistentkou a Romkou, zjistit znalosti o historii romské komunity a jaké je soužití Romů v ČR, specifika romské kultury, zvyky Romů, stereotypy, náboženství. Další cíle jsou zjistit znalosti porodních asistentek o reprodukčním chování Romů, partnerském chování a charakteristiku romských rodin, zásady komunikace zdravotník a pacientka/klientka a zvláštnosti komunikace se specifickými skupinami pacientek/klientek. Všechny naše cíle byly splněny.

Tabulka č. 1, č. 2, č. 3 a graf č. 1, č. 2, č. 3 charakterizují zkoumaný soubor 8 porodních asistentek z porodního sálu. Všechny respondentky byly ženy.

První otázka z dotazníku zjišťuje, jestli porodní asistentky mají nějaké znalosti o romské kultuře. Žádná z porodních asistentek neodpověděla, že má znalosti o romské kultuře, dvě porodní asistentky odpověděly, že nemají žádné znalosti o romské kultuře a šest porodních asistentek odpovědělo, že mají částečné znalosti o romské kultuře (Tabulka 4 a graf 4).

Druhá otázka v dotazníku zjišťuje míru znalostí o romské kultuře. Jedna porodní asistentka odpověděla, že má dostatečný rozsah znalostí o romské kultuře, šest porodních asistentek odpovědělo, že má průměrný rozsah znalostí o romské kultuře a jedna porodní asistentka odpověděla, že nemá žádný rozsah znalostí o romské kultuře (Tabulka 5 a graf 5). Je zajímavé, že většina respondentek se řadí do průměru. V dnešní moderní kultuře jsou informace a jejich přístupnost bezproblémovější než kdy dříve.

Třetí otázka v dotazníku se zabývá způsobem získávání informací o romské kultuře. Jedna porodní asistentka uvedla, že informace získává z internetu. Dvě porodní asistentky získávají informace z knih a časopisů. Sedm porodních asistentek uvedlo, že informace získává z televize. Čtyři porodní asistentky informace získávají rozhovory s kolegyněmi. Žádná neuvedla, že by se o žádné informace nezajímala. Nejpohodlnější způsob získávání informací je sledování televize a jejich pořadů. Hned na druhém místě v četnosti odpovědí je předávání informací a zkušeností s kolegyněmi na pracovišti (Tabulka 6 a graf 6).

Čtvrtá otázka z dotazníku zjišťovala, jak často má porodní asistentka možnost setkat se s romskou klientkou. Jedna porodní asistentka uvedla, že má možnost setkat se s romskou klientkou na oddělení. Žádná neuvvedla, že by se nesečkala s romskou klientkou. Sedm porodním asistentek uvedlo, že se občas setkávají s romskou klientkou a žádná neuvvedla, že by se Romkám vyhýbala. V našem kraji není až taková možnost na romskou klientku narazit (Tabulka 7 a graf 7). Když porovnáme s prací paní Karešové z roku 2010, její výzkum nám ukazuje, že zdravotnický personál se v 41% setkává s více jak 20 Romy do roka a 20% zdravotnického personálu se setkává s 11- 20 Romy do roka, dalších 20% se setkává ročně asi s 6-10 Romy. Z mého výzkumu se tedy průměrně porodní asistentka setká asi s 12 Romkami za rok. Výsledky jsou porovnatelné s prací paní Karešové.

Pátá otázka z dotazníku zjišťuje četnost styku porodní asistentky a romské klientky. Žádná porodní asistentka neuvvedla, že by se setkávala s romskou klientkou každý den, 1x za tři dny, 1x za týden, 1x za dva týdny. Tři porodní asistentky uvedly, že romskou klientku potkávají 1x za měsíc a pět porodních asistentek uvedlo, že romskou klientku potká méně jak 1x za měsíc (Tabulka 8 a graf 8). Porodní asistentky měly převahu v odpovědi, že Romku potkávají méně jak jednou za měsíc, což potvrzuje to, že v naší oblasti není tolik romských klientek nebo není tolik romských rodiček.

Šestá otázka v dotazníku řešila, jak porodní asistentka vychází s romskými klientkami. Šest porodních asistentek odpovědělo, že s Romkami vycházejí dobře. Jedna odpověděla, že s romskou klientkou vychází špatně a jedna odpověděla, že se jim raději vyhýbá. Porodní asistentky jsou profesionálky a snaží se se všemi klienty, kteří mají specifické potřeby a požadavky, vycházet nejlepším možným způsobem (Tabulka 9 a graf 9). V porovnání s prací paní Karešové z roku 2010, 15% zdravotnického personálu uvedlo, že se setkává s projevy rasismu vůči Romskému etniku. 65% zdravotnického personálu uvedlo, že nedokážou posoudit projevy rasismu vůči Romům a 20% uvedlo, že se s rasismem vůči Romům nesečkalo. Z tohoto výzkumu porodní asistentky uvedly, že se vychází dobře s Romkami, tudíž se předpokládá, že žádné extrémní konflikty a projevy rasismu se zde neuskutečňují.

Sedmá otázka je rozdělena do dvou částí. První část zjišťuje pozitivní vlastnosti Romek a druhá část zjišťuje negativní vlastnosti Romek podle porodních asistentek. Pozitivní vlastnosti byly daleko větším problémem než ty negativní. Avšak můžeme být rádi, že nějaké pozitivní vlastnosti byly vymyšlené. Čtyři porodní asistentky uvedly jako klad-

nou vlastnost vztah k rodině. Byla to nejčtenější odpověď. Jako další nejčastější uvedly tři porodní asistentky pozitivní vlastnost pospolitost. Následně jedna porodní asistentka uvedla pozitivní vlastnost nenáročnost, jedna porodní asistentka uvedla vděčnost a jedna důvěru (Tabulka 10 a graf 10). Další část otázky uváděla negativní vlastnosti Romek. Nejčastější odpověď byla u sedmy porodních asistentek špatná hygiena. Jedna porodní asistentka uvedla negativní vlastnost zneužívání sociálních dávek, jedna porodní asistentka uvedla nevzdělanost, jedna porodní asistentka uvedla obtížnou komunikaci jako negativní vlastnost, tři porodní asistentky odpověděly, že Romky lžou a jsou falešné. Dvě porodní asistentky uvedly hlučnost a dvě uvedly negativní vlastnost tu, že se romské klientky drží ve skupinách. Je to problémové kvůli klidu na nemocničním prostředí. Ostatní klienti potřebují klid a ticho, které léčí a vlastnost Romek držet se ve skupině je problémová.

A po jedné odpovědi získaly vlastnosti drzost, rozpínavost, vulgární chování, nepřizpůsobivost a kouření. U negativních vlastností byly porodní asistentky kreativní a nebyl velký problém si povzpomínat (Tabulka 11 a graf 11). V porovnání s prací paní Karešové z roku 2010, 6% zdravotnického personálu uvedlo, že Romové mají jiné hygienické návyky, 1% zdravotnického personálu uvedlo, že Romové jsou nedůvěřiví vůči zdravotnickému personálu. Špatné hygienické návyky se shodují v obou pracích. Oproti tomu paní Karešová uvedla nedůvěru Romů vůči zdravotnickému personálu a v tomto výzkumu porodní asistentky uvedly, že Romky jsou důvěřivé.

Otázka číslo osm se zabývá dodržováním nemocničního řádu a pokynů od zdravotníků. Tři porodní asistentky uvedly, že je dobrá domluva s Romkami. Pět porodních asistentek uvedlo, že je s Romkami špatná domluva a nemocniční řád a pokyny nedodržují a žádná neuvedla, že by Romkám nic nevysvětlovala (Tabulka 12 a graf 12). V porovnání s prací paní Karešové z roku 2010, 21% zdravotnického personálu uvedlo, že Romové nedodržují léčebný režim a jsou nepřizpůsobiví. Z tohoto výzkumu pět porodních asistentek uvedlo, že s Romkami je špatná domluva o dodržování nemocničního řádu a tak výsledky s paní Karešovou jsou odlišné.

Devátá otázka zjišťuje, jestli jsou Romky považovány za obtížného klienta. Tři porodní asistentky uvedly, že Romka je pro ně obtížný klient, čtyři porodní asistentky uvedly, že nepovažují Romky za obtížného klienta a jedna porodní asistentka uvedla, že neví, zda je Romka obtížný klient. Obtížný klient je ten, s kterým není vše bezproblémové a potřebuje od personálu speciální a zvláštní péči, kterou jiný klient nepotřebuje.

Romky mají specifické potřeby, proto tři porodní asistentky uvedly, že považují Romku za obtížného klienta (Tabulka 13 a graf 13).

Desátá otázka se zabývá chováním personálu k Romkám. Podle čtyř porodních asistentek se personál chová dobře k Romkám. Žádná nevedla, že neví, jak se chová personál k Romkám. Dvě porodní asistentky uvedly, že se nezajímají, jak se chová personál k Romkám. Žádná nevedla, že by se personál choval špatně. Jedna porodní asistentka uvedla specifickou odpověď a sama uvedla, že se Romky hází do jednoho pytle. A jedna porodní asistentka také uvedla specifickou odpověď, že se chová k Romkám tak, jak si každá zaslouží. Tahle otázka dvě volné a zajímavé odpovědi. Jeden názor je veden jako obrana Romského etnika a druhý reaguje na chování Romek stylem oko za oko, zub za zub (Tabulka 14 a graf 14).

Jedenáctá otázka se zabývá chováním Romek ke zdravotnickému personálu. Nejvíce porodních asistentek odpovědělo, že se Romky chovají normálně. Jedna porodní asistentka odpověděla, že se Romky chovají dobře, jedna odpověděla, že se chovají špatně, jedna uvedla, že jak která. Žádná neodpověděla, že by si nevšimla toho, jak se Romky chovají. Jedna porodní asistentka uvedla, že Romky jsou výjimečně slušné a přizpůsobivé a jedna uvedla osobní náhled, že k ní se chovají bezkonfliktně (Tabulka 15 a graf 15).

Dvanáctá otázka se zabývá důvodem vysokého počtu dětí u Romek. Pět porodních asistentek odpovědělo, že Romské ženy mají děti kvůli sociálním dávkám. Dvě porodní asistentky uvedly, že Romky jsou nedostatečně informované o antikoncepci. Jedna porodní asistentka uvedla, že Romky mají více dětí kvůli tomu, že jsou synové pro ně hodnotnější a žádanější (Tabulka 16 a graf 16). Jednoznačně vyplývá, že většina porodních asistentek si myslí, že peníze jsou hlavním důvodem - lze říci i výdělkem pro romské etnikum.

Třináctá otázka se zabývá specifiky a zvyky romské kultury. Šest porodních asistentek uvedlo jako romské specifikum pospolitost. Čtyři porodní asistentky uvedly hlučnost. Čtyři porodní asistentky uvedly, že pro Romky je typický útěk nebo únik z nemocnice. Jedna porodní asistentka uvedla, že mají vztah k dětem. Dvě porodní asistentky uvedly, že Romky jsou hudebně nadané. Jedna porodní asistentka uvedla, že Romky jsou neovladatelné a jedna porodní asistentka uvedla, že Romky plánují maximálně 12 hodin dopředu (Tabulka 17 a graf 17). Z odpovědí na otázku č. 12 jsme převzaly názor porodních asistentek o úniku Romek a jejich nedostatečného plánování budoucnosti.

Z odpovědi u otázky č. 16 jsme převzaly odpověď porodních asistentek, a to, že Romové jsou hluční. Z odpovědi na otázku č. 14 jsme převzaly odpovědi porodních asistentek o tom, že Romové jsou pospolití. V porovnání s prací paní Karešové z roku 2010, 47% zdravotnického personálu uvedlo, že Romové opouští oddělení. Z mého výzkumu polovina porodních asistentek uvedla, že Romky utíkají z nemocnice. Výsledky obou výzkumů jsou srovnatelné.

Čtrnáctá otázka se zabývá příchodem romských rodinných příslušníků za pacientkou/klientkou na oddělení. Čtyři porodní asistentky uvedly, že velký počet rodinných příslušníků obtěžuje a ruší ostatní pacientky i personál. Jedna porodní asistentka uvedla, že jsou neústupní. Jedna porodní asistentka uvedla, že jsou drzí. Dvě porodní asistentky uvedly, že jsou bezohlední k ostatním. Jedna porodní asistentka uvedla, že rodinní příslušníci Romek jsou cítit zápachem z cigaret. Dvě porodní asistentky uvedly, že Romové chodí na návštěvu za romskou rodičkou ve velkých skupinách (Tabulka 18 a graf 18). V porovnání s prací paní Karešové z roku 2010, 33% zdravotnického personálu uvedlo, že Romové kouří. V tomto výzkumu jedna porodní asistentka odpověděla, že Romky zapáchají kouřem z cigaret. Paní Karešová ve výzkumu uvedla, že 11% zdravotnického personálu si myslí, že Romové obtěžují chováním ostatní pacientky. V tomto výzkumu polovina porodních asistentek uvedla, že hromadné návštěvy Romů obtěžují ostatní pacientky. V tomto bodu se s prací paní Karešové shodujeme.

Patnáctá otázka zjišťuje, zda porodní asistentku obohatilo setkání s Romskou klientkou. Tři porodní asistentky uvedly, že je setkání obohatilo a tři porodní asistentky uvedly, že ji setkání s Romskou klientkou neobohatilo. Bohužel u kladné odpovědi se nezjistilo, jak konkrétně kteroukoliv porodní asistentku obohatilo setkání s Romkou (Tabulka 19 a graf 19). Dvě porodní asistentky se nevyjádřily k této otázce.

Šestnáctá otázka se zabývá představou porodních asistentek, jak podle nich typická Romka vypadá. Tři porodní asistentky uvedly, že Romky nosí dlouhé sukně. V rozhovoru některé zmínily, že sukně jsou z rifloviny. Dvě porodní asistentky uvedly, že Romky mají tmavší pleť. Dvě uvedly, že Romky nosí zlaté šperky např. prsteny, náušnice, i zuby. Dvě porodní asistentky uvedly, že typická Romka je podle nich multipara. Jedna porodní asistentka uvedla, že Romky mají propadlé doklady (Tabulka 20 a graf 20).

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjištění bariér komunikace mezi porodní asistentkou a romskou klientkou. Výzkumné šetření bylo realizováno v Uherskohradištské nemocnici a.s. na porodním sále.

Výsledky výzkumu napomůžou ukázat, zda porodní asistentky a zdravotnický personál má dostatek informací o romském etniku, jejich kultuře, odlišnostech a chování. Z výsledku vyplynulo, že porodní asistentky mají částečné znalosti o romské kultuře, rozsah jejich znalostí je spíše průměrný. Informace o Romech a jejich kultuře získávají převážně z televize anebo rozhovory s kolegyněmi. Porodní asistentky se občas setkají s romskými klientkami a ve většině s nimi vycházejí dobře. Větší problém dělalo porodním asistentkám vymyslet pozitivní vlastnosti Romek, ale přesto pět pozitivních vlastností bylo vymyšleno. Menší problém byl s vymyšlením negativních vlastností, které by měly Romky specifikovat. Převažoval názor, že Romky mají špatné hygienické návyky. Romky byly specifikovány jako ty, se kterými je špatná domluva o dodržování nemocničního řádu, ale za obtížného klienta nebyly v převaze označeny. Personál se k Romkám choval v polovině případů dle výzkumu dobře a Romky se taktéž ve většině případů chovají dobře i ke zdravotnickému personálu. Názor porodních asistentek na romské multipary jednoznačně ukazuje, že děti jsou pro Romky zdrojem sociálních dávek. Jako hlavní specifikum romské kultury byla uvedena pospolitost, následně pak hlučnost a úniky z nemocnice. Rodinní příslušníci romských klientek byli označeni jako obtížní pro personál i pro pacienty. Žádná porodní asistentka nevedla konkrétní názor, jak ji Romka obohatala. Obecná představa o Romkách je žena tmavší pleti, v dlouhých třeba v riflové sukni, se zlatými šperky, většinou multipara a může mít propadlé doklady.

Výzkumným šetřením jsme si udělaly náhled do problematiky romských rodiček, jak jsou vnímány a jak se prezentují porodním asistentkám a zdravotnickému personálu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, Petr, 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-722-0180-8.
- BALVÍN, Jaroslav, 1999. *Romové a Etika Multikulturní Výchovy: 13. Setkání Hnutí R V Brně a Rudňanech 6.-8. Května 1999. Ústí nad Labem: Hnutí R*. ISBN: 80-902-4610-9.
- COHN, Werner, 2009. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-008-7.
- DAVIDOVÁ, Eva, 1995. *Cesty Romů / Romano drom 1945 – 1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-533-0.
- DAVIDOVÁ, Eva, 2010. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton. ISBN 978-807-3874-285.
- HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, 2005. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 80-86898-22-9.
- JAKOUBEK, Marek, 2008. *Cikáni a etnicita*. Praha: Triton. ISBN ISBN 978-80-7387-105-5.
- JAKOUBEK, Marek a Lenka BUDILOVÁ, 2009. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 359 p. Etnologická řada, sv. č. 1. ISBN 80-732-5178-7.
- KAREŠOVÁ, Radomír, 2010. *Ošetrovatelská péče o pacienty romského etnika*. Prešov, Diplomová práce. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, n.o. Vedoucí práce doc. PhDr. Jana Kutnohorská CsC., PhDr.Petronela Lauková PhD.
- NAVRÁTIL, Pavel, 2003. *Romové v české Společnosti*. Praha: Portál. ISBN:8071787418.
- NEČAS, Ctibor, 2002. *Romové V České Republice Včera a Dnes*. 5. doplněné vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN:8024404974.
- PLATTER, Bari K, 2007. *Moving Past Stereotypes with the Roma*. Todayinot.com [online]. [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.todayinot.com/ce/OT455/CoursePage/>
- Příručka pro jednání s romskou komunitou v oblasti zdravotních služeb*. 2007 [online]. Brusel : Evropská komise. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/ph_projects/2004/action3/docs/2004_3_01_manuals_cs.pdf

SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára Alžběta, 2011. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: BLINKR. ISBN 978-80-87579-03-9

STEWART, Michael, 2005. *Čas cikánů*. Z angl. přel. S. Prudká. Brno: Barrister & Principal, 2005. ISBN 80-7364-017-1.

VYBÍRAL, Zdeněk, 2009. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-387-1.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věk respondentek	38
Graf 2: Nejvyšší ukončené vzdělání	39
Graf 3: Délka praxe respondentek	40
Graf 4: Znalosti o romské kultuře	41
Graf 5: Rozsah znalostí o romské kultuře	42
Graf 6: Získávání informací o romské kultuře	43
Graf 7: Možnost setkání se s romskou klientkou na oddělení	44
Graf 8: Četnost setkání s romskou klientkou	45
Graf 9: Vycházení s romskými klientkami	46
Graf 10: Pozitivní vlastnosti Romek	47
Graf 11: Negativní vlastnosti Romek	48
Graf 12: Dodržování nemocničního řádu a pokynů	49
Graf 13: Obtížný klient	50
Graf 14: Chování personálu k romským klientkám	51
Graf 15: Chování Romek k zdravotnickému personálu	52
Graf 16: Romské multipary	53
Graf 17: Specifika a zvyky romské kultury	54
Graf 18: Příchod romských rodinných příslušníků na odd.	55
Graf 19: Obohacení ze setkání s romskou klientkou	56
Graf 20: Představa o Romkách	57

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Charakteristika respondentek dle věku.....	38
Tab. 2: Charakteristika respondentek dle nejvyššího ukončeného vzdělání	39
Tab. 3: Charakteristika respondentek dle délky praxe.....	40
Tab. 4: Znalosti o romské kultuře	41
Tab. 5: Rozsah znalostí o romské kultuře.....	42
Tab. 6: Získávání informací o romské kultuře.....	43
Tab. 7: Možnost setkání se s romskou klientkou na oddělení	44
Tab. 8: Četnost setkání s romskou klientkou	45
Tab. 9: Vycházení s romskými klientkami	46
Tab. 10: Pozitivní vlastnosti Romek.....	47
Tab. 11: Negativní vlastnosti Romek	48
Tab. 12: Dodržování nemocničního řádu a pokynů.....	49
Tab. 13: Obtížný klient	50
Tab. 14: Chování personálu k romským klientkám.....	51
Tab. 15: Chování Romek k zdravotnickému personálu.....	52
Tab. 16: Romské multipary	53
Tab. 17: Specifika a zvyky romské kultury	54
Tab. 18: Příchod romských rodinných příslušníků na odd.	55
Tab. 19: Obohacení ze setkání s romskou klientkou	56
Tab. 20: Představa o Romkách	57

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr 1: Porodní box v Uherskohradištské nemocnici a.s.	70
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Osobní zkušenost s romskou klientkou

P II: Polostrukturovaný rozhovor

P III: Prezentace pro žáky Střední zdravotnické školy

PŘÍLOHA P I: OSOBNÍ ZKUŠENOST S ROMSKOU KLIENTKOU

Byl pátek večer, 17:50 a já přišla na porodní sál. První co mě zarazilo, byla trojice čekající před vchodem na porodní sál. Jeden muž - Rom a dvě Romky. Obě v dlouhých sukních, vlasy v drdolu a nervózně celá trojice přešlapovala. Vešla jsem dovnitř. Šla jsem si převzít službu a dozvěděla jsem se, že na jednom pokoji je rodička, 19 let, bude rodit dítě koncem pánevním. Pak už jsem uslyšela křik a vzlykání a šla jsem za rodičkou. Na zemi ležela útlá Romka, jen malé břicho vyčuhovalo zpod košile. Vedle ní seděla na židli starší žena. Rozhovorem jsem zjistila, že je to její babička. Mladá rodička vzlykala a naříkala v romském jazyce, na podlaze byla louže jejich slz. Poprosily jsme s paní doktorkou rodičku, aby ulehla na lůžko, bylo nutné natočit KTG záznam. Rodička se ovšem vzpínala a naříkala, takže záznam nebyl absolutně vhodný k hodnocení. Během natáčení jsem si povídala s babičkou rodičky. Ptala jsem se, jestli stále dodržují pověry vztahující se k těhotenství. Řekla mi, že její známá si pořád uvazovala tepláky na šňůrku kolem břicha a její dítě mělo třikrát omotanou pupečnickovou šňůru kolem krku. Mezitím rodičce pokročil nález a my se chystaly k porodu. Snažila jsem se rodičku udržet ve stoje. Ona nevládala silné bolesti a znovu si lehla na zem a schoulila se do klubíčka. Porodní asistentky zavolaly doktory a dětskou sestřičku, jelikož porod koncem pánevním vede lékař. Ten, který přišel, prohlásil při pohledu na rodičku, že ji nemáme přemlouvát a nudit za každou cenu do stoje, ať si klidně leží, třeba jí to pomůže víc. Nakonec jsem přemluvila rodičku, aby se postavila. Navázaly jsme obě na stejnou vlnu a ona se snažila plnit pokyny, které jí měly dopomoci k dobrému a rychlému porodu. V mezičase její babička přebíhala na chodbu a do pokoje a zase na chodbu a do pokoje a vysvětlovala jí, jak má tlačit, až bude potřeba. Nepříjemný byl zápach kouře z cigaret, kterým byla cítit. Romsky jsem se naučila jednomu výrazu. „Pizde“ je v romštině tlačit. Babička rodičky se modlila k Bohu, aby do 19ti hodin její vnučka porodila. Rodička v romštině proklínala Boha, aby jí už ušetřil toho utrpení. To nám přeložila její babička. Nakonec když přišlo k porodu, chytla jsem mladou rodičku za hlavu a říkala, jak má tlačit, že má do toho dát všechnu sílu a naštvat se a celou svou silou tlačit. Narodil se krásný chlapeček. Byl předčasně porozen, což ale u romského etnika není úplná výjimka. Ale romské předčasně narozené děti to snášejí více, než naše české děti. Babička nové matky začala ra-

dostí zpívat: „Už je na světě, hurá, sláva...“. A utíkala všechno říct příbuzným, kteří čekali venku. S maminkou jsem zůstala sama. Dala jsem jí do „sucha“ a bavila se s ní. Řekla, že jedno dítě jí bohatě stačí, že další nechce a v létě chystá s přítelem svatbu. Její babička řekla, že jí dají nitroděložní tělísko, aby nebyla znovu těhotná a ušetřila se toho. Sama maminka byla ze šesti sourozenců. Vyprávěla mi, že její maminka má úplně světlou pleť a její dědeček, který pochází se Slovenska má úplně bílou pleť a modré oči. Po uplynutí dvou hodin od porodu se mladá maminka najedla a chtěla do sprchy. Tak se upravila, umyla a já ji převážela na šestinedělí. Řekla mi závěrem, že jsem měla moc milý obličej a usmála se.

Obr 1: Porodní box v Uherskohradištské nemocnici a.s.

PŘÍLOHA P II: POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Identifikační údaje

Věk:

Vzdělání:

Praxe:

Národnost:

- 1) Máte nějaké znalosti o romské kultuře?
a) Ano b) Ne c) Částečně

- 2) Jaký je rozsah vašich znalostí o romské kultuře?
a) Dostatečný b) průměrný c) žádný

- 3) Kde a jak získáváte informace o romské kultuře a Romech?
a) Z internetu b) z knih, časopisů c) z TV d) rozhovory s kolegyněmi
e) nijak

- 4) Setkáváte se často na oddělení s romskými klientkami?
a) Ano b) Ne c) Občas d) vyhýbám se jim

- 5) Jak často se setkáváte s romskými klientkami?
a) Každý den b) 1x za tři dny c) 1x za týden
d) 1x za 2 týdny e) 1x měsíčně f) méně jak 1x měsíčně

- 6) Jak vycházíte s romskými klientkami?
a) Dobře b) Špatně c) Vyhýbám se jim

- 7) Uveďte 3 negativní a tři pozitivní vlastnosti, které si myslíte, že specifikují Romky.
.....
.....

- 8) Jaká je domluva s Romkami o dodržování nemocničního řádu, pokynu při léčbě a zákrocích, atd.?
a) Dobrá b) Špatná c) Nevysvětlují jim to

- 9) Považujete romskou klientku za tzv. obtížného pacienta?
a) Ano b) Ne c) Nevím

- 10) Jak se podle Vás chová ostatní zdravotnický personál k Romkám?
a) Dobře b) Špatně c) nevěnuji tomu pozornost d) nevím

- 11) Jak se chovají Romky k Vám a k jinému zdravotnickému personálu?

a) Dobře b)Špatně c)Nevšímám si

12) Co si myslíte o romských multiparách (vícerodičkách) ?

13) Znáte nějaká specifika/ zvyky romské kultury/Romů? Uveďte:

14) Co si myslíte o příchodu romských rodinných příslušníků na odd. za pacientkou?

15) Obohatilo vás setkání s romskou rodičkou? Pokud ano, stručně popište.

16) Když se řekne Romka, co si představíte?

Kde probíhal rozhovor:

Datum:

Doba rozhovoru:

Popis rozhovoru:

Otázky kladla:

PŘÍLOHA III: PREZENTACE PRO ŽÁKY STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÉ ŠKOLY

Komunikace s romskou klientkou

Šárka Hrubošová

Rom

- Manžel, Cikán, člověk
- Stereotypy: zahálčivý život, jsou nespolehliví, nebezpeční a špinaví, kradou děti
- Chudoba, prolhanost, tuláctví a kriminalita
- Veselí, muzikální, volnomyšlenkářští a romantičtí

Historie Romů

- Neliterární- nepsaný jazyk
- Cikánština pod vlivem perštiny, kurdštiny, arménštiny i řečtiny
- Pravlast Pákistán a Indie
- Podkasta Dómové z toho Romové
- Indická příroda štedrá na jídlo
- Vše podléhalo rychlému rozpadu
- Nádobí na jedno použití

Povolání

- Podkováři, kováři, korytáři, drezéři, řezníci, hudebníci
- Nutnost putovat za prací
- Almužny, úplatky za odchod
- Bezdомovci žijící ze dne na den

Kulturní rozdílnosti

- Dominantnost příbuzenství
- Přijmou zpět zločince po výkonu trestu, syna, který vztáhl ruku na vlastní matku, hluboce inteligenčně podprůměrné jedince, nemocné, neúspěšné, drogově závislé i homosexuálně orientované

Protiromská opatření

- Obviňování z vyzvědačství ve prospěch Turků
- 1577 říšský sněm: zabít kočovného Roma není zločin
- 20. letech 18. stol. trest smrti za: hádání z ruky, žebrota, drobné krádeže a poskytování léčivých bylin, za které ženy byly obviněny z čarodějnictví

Rituální nečistota

- Nečistota a čistota je magická, nehmotná iracionální kvalita
- Největší riziko znečištění spodní polovina ženského těla: spodnička
- Gadžové: promiskuitní, bez pravidel, za špinavé a nežádoucí (vlastní nádobí)
- Nečistí lidé: mlynáři, ovčáci, koželužové, pláteníci, hrnčíři, lazebci, holiči, kati a sběrači uhynulých zvířat

Nečistota ženy - těhotenství

- Žena má ležet v koutě, přikrytá plachtou, jídlo jí nosí jiné ženy a nesmí se stýkat s nikým jiným
- Porodní bábě se nesmí podat ruka a ani před ní jíst
- Těhotné Romky se styděly za těhotenství, tak své křivky zakrývaly zástěrami
- Když bylo dítě porozeno, muž nesměl do místnosti ani na dvůr.

Nevěra

- Cikán nevěrný s ne-Cikánkou - malý prohřešek
- Cikánka nevěrná s ne-Cikánem - velký prohřešek
- Muž má právo nevěrnou ženu zbít, ostříhat jí vlasy, uříznout kousek nosu a vyhnat z domu
- Nevěrnice má možnost se znovu vdát, a pokud má děti, je o ni kupodivu větší zájem

Víra, náboženství, pohádky

- Katolické náboženství, animismus, totemismus, panteismus a indické náboženství
- Podle romských pohádek mají Romové dovoleno krást, protože ukradli hřebíky, kterými měl být přibit Ježíš Kristus na kříž. Slitovali se nad jeho utrpením a jeho poprava se tím opozdila.

Víra, náboženství, pohádky

- Hloupý Rom v pohádkách zve na pomoc vzdělaného člověka a sám je obdarován kouzelnou mocí.
- Pohádky končí nešťastně, kdy hrdina zemře.
- Personifikují Boha a smrt

Pověry

- Když těhotná žena dostane chuť na nějaké jídlo a nebude moci ho sníst, dojde k potratu dítěte - dítě „zlakomí.“
- Byly zakázané korále a řetízky na krku, protože dítě, které nosily ve svém lůně, by se mohlo udusit kvůli obmotané pupeční šňůře.
- Když těhotné ženy viděly oheň, nesměly se dotknout břicha, jinak by dítě mělo v tváři červené skvrny.

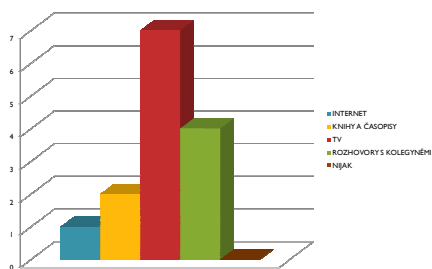
Komunikační zásady

- Jasný, stručný a jednoduchý jazyk bez odborných termínů
- Aktivně naslouchat jejím potřebám a věnovat pozornost jejím hodnotám
- Reprodukce a sex je tabu a monitorování klientky z gynekologického hlediska je spíše během těhotenství a při porodu

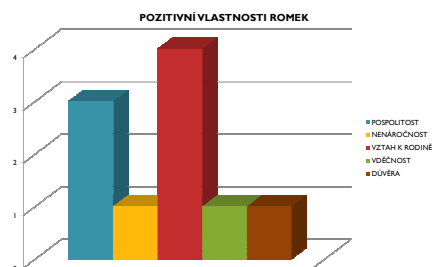
Výzkum

- Kde: Uherskohradištská nemocnice
- Oddělení: Porodní sál
- S kým: Porodní asistentky
- Kdy: Od listopadu do ledna
- Jak: Polostrukturovaný rozhovor

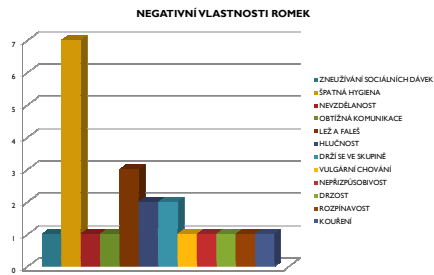
Jak získáváte informace o romské kultuře?

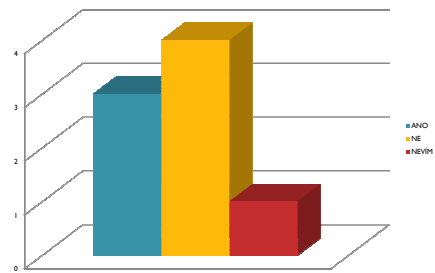
Uveďte pozitivní vlastnosti Romek...

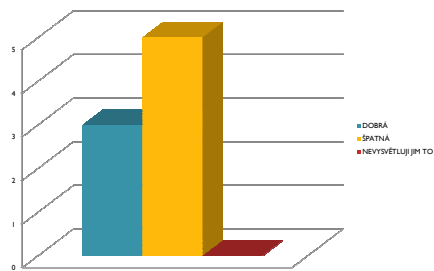
Uveďte negativní vlastnosti Romek...

Považujete romskou klientku za obtížného klienta?

Jaká je domluva s Romkami o dodržování nemocničního řádu?

„Žena je jako strom, která musí rodit každý rok.“

